

СПОРТ

ГалгIай каратиста Шовхаланаькъан Илеза дика толам баькхар Уфе

16

ИАЛАМ ЛОРАДАР
Федеральни проекта чудагIаш, ГалгIайчен хишта гонахьара моттигаш ценъергья

15

СЕРДАЛО

WWW.SERDALO.RU

ГІАЛГІАЙ МЕХКА КЪАМАН ЮКЪАРА ГАЗЕТ

№9 (12736)
Тушолла бутт,
12 ди, 2026 шу

Газет арадувл 1923-ча шера майтсела бетта 1-ча дийнахьа денз

1973-ча шера «Сердало» газета «Сийлен хъарак» яха орден еннай

12+

ГИШЛОШЪЯР

Наха лаьрхIа фусамаш хьалгьеча толамаш даьхар Магасо

3

МЕХКА ТЕШАМ

Тиймарзанаькъан Муса Магаса кулгалхочун дарже чIоагIвир

5

БИУХОЙ ДЕЗАЛ

Ерригача Россе яхьашка, котало яьккхар СВО веннача бIухочун воIа

7

ДЕНАЛ

МагIалбикерча Денала урока юкье дакъя лаьцар СВО ветерана Совтанаькъан Адама

8

ЮРТАРА ВАХАР

Юкъярча оагIонца дIакхихьача кхетаченаша дикка пайда бир мехка

9

www.serdalo.ru @gserdalo vk.com/gserdalo Дзен сердало

ЛоархIаме кхетаче

Москве Новакаца республикан хIама тоадарах дийцар вай Мехкадас

2

Культуран дIоагIа леладераш

ГалгIайчен кхалнаха лаьрхIа хаттарий кхетаче дIайихьар «Къаман овлаш: ди, истори, низ»

10

Кхааш ийдара
духьале еш ба
мехка

Газданаькъан Ахьмад

Дешара оагӀонца кхааш ийдара духьала болх лоаттабеш ба тахан мехка. Дешареи Иллмани гӀулакхех йолча министрствон кулгалхочун гӀонча йолча ГетагӀазанаькъан Аьсета кулгал деш, дӀаяхар кхетаче. Дешара оагӀонца кхааш ийдара болх бохабарах, цу гӀулакхаца дувзаденнараш меттадоаларах, хьехархоша шойникъ боагӀаца боараме дӀабахьарах, дийцар гулбеннараша.

«Кхетаче дакъа лоацаш бар Мехкадаь, Паччахьалкхен администраце кхааш ийдара духьаларча оагӀон кулгалхочун гӀонча БерсановгӀар Иусман, цу оагӀонцара керттера болхло вола Толданаькъан Гилани. Дешара моттигашкара кхааш ийдара духьалара политика чӀоагӀьяр лоархӀамеча гӀулакхех долга белгалдир цига. Дешара оагӀонцара болх боагӀаца боараме, цӀена, цьхаккха кхоачамбоацараш юкье доацаш дӀахьош хила беза тахан», - дийцар «Сердалога» министрстве.

ГетагӀазанаькъан Аьсета дийцар из болх, хӀара денна чӀоагӀбеш, лакха тӀахьожам болаш, дӀабахьа безилга. Цу оагӀонца кхоачашде дезараш кьоастадир кхетаче гулбеннараша.

Талатта декхар
ханнахьа
дӀадала Юмабу,
Илдарха-ГӀалий
тӀара бахархой

Гаьгенаькъан Мартина

Илдарха-ГӀалий тӀа дӀайихьача кхетаче дийцар, ЖКХ оагӀонцара декхар бахархоша ханнахьа дӀатергдолаш де дезарех.

«Вай мехкадас Келаматанаькъан Махьмуд-Ӏаьлас тӀадилла, шахьара да волча Дидиганаькъан Ахьмада вӀашагӀелла комисси яр из. Бахархоша газак, токак, хих хьатеха декхар ханнахьа дӀатергдолаш болх лоаттабар лоархӀамеча декхарех да.

ДӀахойодача хана дӀабахьа безача балхах, эггара хьалхарча юхьанца кхоачашде дезарех дийцар МРГ доакъашхоша», - хоам бу тхога шахьара мэре.

Йоагаеча газак, токак, хих ахча дӀадала ловш боацарашта наӀар тӀа ухаш, рейд дӀахьоргья шахьаре. ХӀара бетта тӀахьожам лоаттабеш, дӀакхяхьа лерхӀаш болх ба из.

Москве Новакаца республикан хӀама тоадарах дийцар вай Мехкадас

Курскенаькъан ИбрахӀим

Российски Федерацие Паччахьалкхен Кулгалхочун гӀонча волча Новак Александрца Москве кхетаче дӀахьош хилар вай мехкада Келаматанаькъан Махьмуд-Ӏаьла. Мехкара вахара-экономически хьалдикка тоадарах, йоккхий инвестицей проектш йоржарях, иштта кхьдолча лоархӀамедарех дийцар хьакимаша. «Сердалога» из хоам бера Мехкадаь зарбан болх лелаберашкара.

Керттердарех да, аьнна, кьоастадир цига газ чуйилларца дувзаденнараш. Мехкара промышленни хьал тоадара тӀехьа цу оагӀонцара кхоачамбоацараш меттадоаладе дезилга белгалдир кхетаче, иштта цига дийцар республикерча экономически хьалах а.

Келаматанаькъан Махьмуд-Ӏаьлас вице-премьера йовзийтар моттигера йоккхий, лоархӀаме проектш. Царех я таьрахьашца дувзаденнаре йола академи, смартогель, 22 гектарага кхоачаш йола теплич-

ни моттиг, шера 100 тоннага кхоачаш беркат лоаттадеш йола коа тӀара оалхазараш кхеду моттиг, «Ӏарамхи» курорт, республикера Барта майда тоаяр.

Иштта ший кьамаьла юкье вай Мехкадас хьоахадир кӀалах хӀамаш хьаеча кластерах, «ЖӀайрахь»

яхача промышленни парках. Мехка хьалъеш латт хиш цӀендеш йола моттиг, цӀагӀа эшаш йола хими арахеца завод, коача газа оагӀонца машинашта доагор лоаттадергдола Ӏалама газ хьайоаккха моттиг (СПГ).

«Цу моттигаша мехкара экономически хьал

дикка тоадарга сагувс оаха, иштта бахархошта болх бе керда моттигаш а хургья», - аьлар вай Мехкадас. Новак АлександрӀа, республикера гӀулакхаш хьаллоацаш хиларах, доккха баркал аьлар Келаматанаькъан Махьмуд-Ӏаьлас.

Мехкара промышленность дикка тоалуш йоагӀа

Султиганаькъан Йоакъап

Мехкарча промышленноста хьал дикка айлуш доагӀилга белгалдир, Магасе дӀайихьача цу оагӀонцарча министрствон кхетаче. «Сердалога» из хоам бера мехка Кабмина зарбан болх лелаберашкара. Промышленностах, таьрахьашца дувзаденнарех йолча мини-

стерствон хьалха латтача, вице-премьер волча Кокурхой Адама дийцар 2025-ча шера кхоачашдаьрех, иштта 2026-ча шера дӀабахьа безача балхах.

«Цу оагӀонцарча моттигий болх дикка тоабар да тха керттера декхар. Промышленность йоржарях йолча федераль-

ни Ганзаца бувзам лоаттабеш, тоаде лерхӀа оаха цу оагӀонцара гӀулакхаш», - белгалдир цо. Керда инвестиционни моттигаш хьаеллаш, вай мехкара цу оагӀонцара хьал дикка меттадоаладеш болх дӀабахьа лерхӀа укх шера. Белгалде деза тахан из гӀулакх толам болаш долга.

Промышленни хӀама 109,2%-га кхоачаш да, арахьа дӀадихьар

18,34 млрд сомага кхоач, цьхьаца хӀама тоадара балха индекс - 105,1%, промышленноста тоадеш дар - 9,14 млрд сом. Укх тӀехьарча шерашка мехка кулгалхоша дикка кьахьийгад цу оагӀонцара хьал лакхача боараме хилийта гӀерташ, хӀаьта тахан вайна гуш ба кьахьегарах хьахинна толам.

Наха лаьрхIа фусамаш хьалъеча толамаш даьхар Магасо

Султиганькъан Йоакъап

ПалгIайчен столицо Магасо 11-гIа моттиг дIалоац хьалъеча гIишлой дукхалга диллача, 2026 шу дIадоладелча денз, яхаш, дийцар «Сердало» газетага ГР Кулгалхочун зарбан болх лелабераша.

ПалгIайчен керттерча доал деча даькъ тIа хьалъеш йолча гIишлоний боарам кхы тIа 2, 66

кв.м айбеннаб хIара сага. Ерригаш а чуйоагIараш СКФО ялх шахьар я. Из хоам кийчбаьр я «РИА Новости». Белгалду, цу юкьейоагIаш хилар 100 шахьар - российский административни центраш, иштта вай мехка йоккхий шахьараш.

«Сога хаьтгача, Магас дегIайоагIаш хилар царна юкье - из да даим болх дика дIахьош хилар, шахьара хьал дегIадоаладеш, гIишлош хьалъеш. Тхо дIахо дIахьош да масса-

нега дIакхоачаш хургIола фусамаш хьалъяра болх. Из нийсделар республикан Паччахьалкхен болх дика вIашагIбелла хиларах, оаха хьаллоацаргIа цу тайпара толмаш дахара эшаш дола хьал», - аьлар мехка кулгалхочо Келаматанькъан Махьмуд-Иаьлас.

Белгалде деза, республикан столице керда квадратни метраш тIакхеташ хилар. Цу тайпара дIадахача шера юкьейолайир 230 эзар квадратни метр

фусамашта лаьрхIа гIишлош, дIадахача шера хинначунца нийсдича 15% дукхагIа я 2024 шера хинначул.

Тахан Магасо юкьара доазув хоза кийчдаь латт йоккхача вIаштIардаьча ценошца, уж хIара денна хIана дац аьнна лаклуш доагIа. ДукхагIа бола нах укхазара фусамаш ешаш ба, цун дика дегIайоагIаш хилар дIа а лоархIаш.

Мархий бетта вай мехкарча 5 эзар совгIа дезалашта гIо дергда

Султиганькъан Йоакъап

Вай мехкарча 5 эзар совгIа болча дезалашта кхачан тIормигаш декъаш, гIо дергда укх езача хана. «Сердалога» из хоам бир Мехкадаь зарбан болх лелабераша.

«Вай мехкадас Келаматанькъан Махьмуд-Иаьлас тIадила, «Мехка сагIа» яха гIо деш бола болам дIахьоргIа республике, укх бетта 14-ча денгара 16-ча денга кхаччалца. 25 тонн дулх, 5 эзар совгIа тайп-тайпара хIамаш чуйоахка тIормигаш

да мехкарча таро йоацарашта, дукха бераш долча дезалашта, СВО доакъашхошта, цар дезалашта, вахар хаьдача тIемахой, Иаьдала болхлой цIагIарча наха дIадекъараш», - йоах тхога бенача хоам.

Дулхал совгIа, хьоар, шекар,

дуга, даьтта, хурмаш, чай да тIормигашка. ГIо де деза нах хоржаш хиннаб «Тешам» яхача ганза доакъашхой, маьждигашкара имамаш, администрацей хьакимаш. Укх безача Рамадан бетта наьха дог хьастар къаьстта доккха, лоархIаде да.

ПалгIай мехка хьежар, цIи яларга а из йоаярга а кийча миштаб

Султиганькъан Йоакъап

ПалгIай Паччахьалкхен вице-преьера Антонов Игоря кулгал а деш, чоалхане хьал юхатохара йолча кхела гуллам хилар, яхаш, хоам бу «Сердало» газетага республикан министрий кабинета зарбан болх лелабераша.

Керттера дийца дош дар 2026 шера цIи ялара кхерам бола ха тIаярга малагIа кийчо яьй, иштта РСЧС доазон тIа малагIа хьалаш да цу гIулакха лаьрхIа; цул совгIа, догIаш делхарах Iаьржа хий доагIа бIаьстан ха наха зе доацаш дIаеразаярга даьр фуд хьежар.

«Хьу я 27% ПалгIайчен даькъ тIа - из 84 эзар совгIа гектар я. Цудухьа из хьу лораяр вай эггара лоархIадегIа дола декхар да.

ДIадахача шера таро хилар хьунашка цIи ялара хьал лораре, зе доацаш из чакхдаккха. ЛоархIаде да массайолча балха моттигаша, 2026 шера цIи ялара кхераме йола ха хьатIайоагIаш, дикка кийчо яр», - аьлар Антонов Игоря. Хьу лораяра цига дIабахьа беза болх хьалххе а кийчо яь хилар ца хилча даргдоацар да.

Укхазаш иштта терко тIаяхийтар доккхий догIаш делхарах хиш айлуца хана де дезарашта. Из я, говзанчаша

яхачох, маьтсела беттагара аьтинга беттага кхаччалца йолаха. Цунца дувзадenna хицарча гIирсашка, иштта кхыча де-

шашка хьожаргIа болхлой.

Боахамашта тIадилад, хьалххе а кийчон балхаш дIадахьар.

ТIема прокурор Васильченко Андрей СВО доакъашхой тIаэцаш хилар Наьсаре

Гаьгенаькъан Марина

Наьсаре дIайихьача кхетаче, тIема операце доакъашхой, цар цIагIаранах тIаэцаш хилар тIема прокурор вола Васильченко Андрей. Из хоам «Сердалога» бера «Даьхен лорай» яхача ганзера.

«Кхетаче дийцар тIема аренашка вахар хаьдача бIухой дезалий бокьонех, Иаьдалгара царна хьадоагIадох. СВО доакъашхошта терко лоаттар тахан лоархIамеча гIулакхех долга белгалдир прокурора. ТIема операце доакъашхошта дийцар, шоай вахарерча кхоачамбоацарех. Массане дехараш доашхаш, тохкаш болх дIабахьа лаьрхIа ва тIема прокурор», - йоах тхога бенача хоам. Лаьттан доазошца, иштта кхьдарашца дувзадennaрараш мишта таькка деза белгалдир «Даьхен лорай» яхача ганзо. «Тахан Даьхен хIама лорадеш латтарашта лоархIаде да иштта йола кхетаченаш дIакххьар», - дийцар тха газетага.

БIухошта эша хIамаш тIайола машин Иокхачар СВО

Султиганькъан Йоакъап

БIухошта эшаш йола хIамаш Иояхийтар СВО. Из хоам «Сердалога» бера Мехкадаь зарбан болх лелаберашкара.

«БIухошца бувзаме болаш, цар шоашта эш аьнна хIамаш я гулььярараш. Укх безача Рамадан бетта цига латташ а марха кхоабаш а ба вай бухой, цунга хьежжа марха дехкаш, доастан, царна эшаш бола кхача ба гулбаьр. Цу юкье да докьадаь а дашаделла а дулх, хаьсаш, хий, Iажаш, иштта кхьбола кхача», - белгалдир вай мехкадас Келаматанькъан Махьмуд-Иаьлас.

Тахан Даьхен хIама лораре арабаьннарарашта терко лоаттаеш, цар гIулакхага хьожаш хила деза вай дерригаш. Шоаш дагабоакхилга, шоашта тIехьа дуIаш делга хоалуш хила деза царна.

«Уккхазаш цIагIа царга хьежилга, могаш-маьрша болаш ма хулла кастагIа цIенах кхетарга сатувсилга цар кхетадар деза вайна. Царна мел эшар лоаттадар, массахана царца бувзаме долаш хьашташ кхоачашдар - из вай декхар да», - аьлар Мехкадас.

Терроризма
духьалара
телеграм-бот
вАшагГьеллай
вай мехкарча
полице

Султиганакъан Йоакъап

Терроризм яхача зуламах моллагIа хIама шийна хоаден-начо хоам бе йиш йола телеграм-бот вАшагГьеллай вай мехкарча полице. Из хоам «Сердалога» бир республикерча Минна-цо.

«Вай мехкарча МВД болхлои терроризм яхача доккхача, бIехача зулама духьала болх лоаттабеш, из во ца даржийтара тIехьа цхьаца керда-дараш юкьедоаладеш ба тахан», - йоак тхога бена-ча хоамо.

Из болх тахан чоагIа лоархIама ба вай мехка. МоллагIа тешаме доаца хIама хоаделча, ма хулла сихагIа Iаьдалга хоам бардех бахархошка. МВД, иштта https://t.me/ExtremeOb_bot адресах йолча телеграм-ботага гIолла хоам бе йиш я бахархой. Хоам баьчун ци кьайлахьоргья.

ГIалгIай мехка
водителя-
наркомана суд
ергья

Султиганакъан Йоакъап

Наьсарен-Шахьара вахархо суда хьалхашка оттаргва, наркотикаш эза корта бохабаь волаш машинаца воагIаш из хинна хиларах, яхаш, дийцар «Сердало» газетага.

«Лоткъам эцаш хинна-раша яхачох, 2025 шера лайчилла бетта 29-ча дийнахьа, Наьсарен-Шахьаре, хьалхагIа административни бехктокхаме оттаваь хинна саг соцавир «ВАЗ-211540» тайпарча автомобиляца, наркотикаша корта бохабаь волаш. Цул совгIа цо, наькьа йистегIолла воагIаш хиннача гIашлочоа тIатехар машин», - йоак прокуратура хоамо.

Из дIахо ца вохийташ, лъацар наькьа ха деча инспектора.

Уголовни гIулакх прокурора дIахо тахкара дIадахийтад, ПР Магаса кхален суде.

Декхар дизза кхоачашдеш

Кхалнаьха цIай долаш, дувца лов, Россе СК болхлодох

Галой Муса

ГIалгIай Республике гIолла йолча Россе СК тохкама урхаллен ахчан-экономически отдела инспекторах, юстице майорах Овшанакъан Иаьлий Фатимайх дувцаргда аз.

Иаьлий Фатима яьй 1972 шера кIимарса бетта 11-ча дийнахьа Нохч-ГIалгIай АССРа Наьсарен-Шахьаре. ЗIамига йолаш белгалйоалаш хиннай из бокьонца долча Илман хьаькьала тIакхувш хиларца. Дешаро чоагIдир цун хьалхашка хургдолчун наIараш йийлла хилар.

1989 шера Наьсарен юкьера ишкол яьккхачул тIехьагIа, хало йоацаш, Нохч-ГIалгIайчен паччахьалкхен Л.Н. Толстой цIерагIча университетте деша дIаотташ йола экзаменаш дIалу цо, Фатимайх хилар механико-математически факультета студентка. Математика-программиста диплом хьайицачул тIехьагIа, Иаьлий Фатимас хьалхара тешшаме гIа баьккхар профессионални лакхьалара новкьа. Ткьаь шера гаргга цо болх бир ГIалгIай Республикан ахчан

Министерствон аппарата хомий-аналитически даькьа говзанчангара бухгалтерски учёта, отчёта даькьа кулгалхочунга кхачалца.

Из яр, кIаьд а ца луш, профессионални говзал дегIакхувлаш хинна ха, ахчан урхаллен даькь тIа кIюаргга Илма Юмадеш. Цун балхо дIадехар лакха бехктокхам хилар, дукха хоамаш довзар. Кьаьстта студент йолаш цу оагIонашца бувзам хилар бахьан долаш, цун таро хилар балха лакхаленашка кхача.

Цун боккха кьаьхьегам белгалбир 2012 шера лакхача совгIаташца-ГIалгIай Республикан Паччахьалкхен сийлен грамоташца.

Цу шера Иаьлий Фатимас яьккхар РФ Президента чуйоагIаш йолча (РАНХиГС) паччахьалкхен гIулакха халкьа боахама Российски академи, паччахьалкхен урхалленцара шийна ховш даркхьа кIюаргдеш.

2014 шера наджгоанцхой бетта цун вахаре дIаболабелар керда никь ГIалгIай Республике гIолла йолча Российский Федерацияце тохкама комитетта тохкама урхаллене амал дар. Из тамашийна хеталора иштта

дукха ахчан балха даькь тIа кьаьхийгачул тIехьагIа. Бакьда, кьаьстта укхазатаро хилар Иаьлий Фатимайший дукхача оагIорахьара йола таронаш хьаелла, цо вIашагIтехар финансиста балха говзали, нийсхой, законни. Карарча хана юстице майор Овшанакъан Фатима бехктокхаме я, ахчан-экономически даькьа инспектор хиларах тарра, тохкама урхаллен ахчан оагIув Iалашгьарах.

Дукхача шерашка, лакха балха говзал гойташ кьаьхьегарах; Овшанакъан Иаьлий Фатимайна «Дика кьаьхьегарах» яха 11-ча лерхIама майдилг еннаи.

Иаьлий Фатима кхьаь виий, цхьан йийий ираз дола нана я, иштта даь-нана а я.

Халкьашта юкьера тушолла бетта 8-гIа ди долаш, даькьалаювц Иаьлий Фатима; ираз, аьтгув хилба хьа! Шун фусаме даим беркат, ираз, делар хилда, дег чу - бIаьсти!

Ший балха мутIахьа хилар

Мехкарча Россе СК тохкама оагIон болхлодох лаьца

Галой Муса

Вай мехкарча Россе СК бахархой тIаийбеча оагIон хьалха латгача, юстице полковник йола ГIарбакханаькьан Светлана яьй 1968-ча шера сьаккура бетта 8-ча дийнахьа Буро тIа, прокуратуран болхлодох дезале. Цун да ГIарбакханаькьан Геральд Ростроверча паччахьалкхен университетте дийша, 1962-

ча шергара 1973-ча шерга кхаччалца НГИАССР прокуратуран оагIонца кьаьхийгача ва.

Тохкама болхло, прокурора гIонча волаш Надтеречни, Шолжа кхалений моттигашка болх баьб цо, иштта Наьсарен кхален прокурор волаш а ха яьккхай. Республике шийна тIехьа йоккхалар йита саг ва ала йиш я цох тахан. Прокуратурера

дIаваьнначул тIехьагIа, адвокат волаш наьха бокьонаш лораяш, кьаьхийгад цо. Бера хана денз, наьха бокьонаш лораяра тIехьа кьаьхьегаш волча даь никь гущ, дукха хIама довзаш хьалкхийнай Светлана. ДIахойодача хана вахаре дика масал хилар цун ший даьх.

1990-ча шера Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университет яьккха яьлча, Шолжа-ГIалий тIарча хьехархой училище болх беш хилар из, цул тIехьагIа Захаров Пётра цIерах йолча музее кьаьхийгар. ТIом хьайначул тIехьагIа, цигара беха ГIалгIайче кхьар цар дезал. Вай мехкарча Россе Тохкама комитетте балха оттале, унахцIенон оагIонцарча министерстве, унахцIенон оагIонца лораварах йолча республикерча ганзе болх бир цо.

1998-ча шера прокуратуре кьаьхьегача йолаелар. Наьсарерча прокурора йоккхалга йола гIонча, бокьонаш лораярах болча оагIон прокурор йолаш, иштта кхьыдола тайп-тайпара балхаш леладеш хьаений Светлана.

2007-ча шергара 2010-

ча шерга кхаччалца, СМИ бувзамах болча тохкама оагIон кулгалхочун гIонча йолаш болх лелабир цо. Цу оагIонцара ший декхараш бехктокхаме, лакхача боараме кьаьхьегаш кхоачашдарах, майдилг луш белгаллийр Светлана. 2010-ча шера маьцхали бетта денз, ГIалгIай республикерча РФ Тохкама комитетта бахархой тIаийбеш, каьхаташцара гIулакх дIахьош болх беш я из.

Хьалхарча дийнахьа денз, шийна хьалхашка латта декхараш дика довзаш, лоархIаш кьаьхьегаш йола из «Белгалгьяларах», «Болх боагIаца боараме дIабахьарах» йола I, II, III лоархIам бола майдилгаш тийна я, иштта «Бокьонаш лораярах» яхача оагIонца РФ Генеральни прокуратура совгIат деннад цунна.

«ГIалгIай Республикан цIихеза юрист» яха цIи лелаш я из тахан. Укх бIаьстан цIайца даькьалаювц оаха Светлана! Иразе, беркате хилда цун денош, массахана дог делаш, аьтгув болаш хийла из!

Илдарха-Галан 15 вахархочунна ахчанца новкъостал дергда шахъара Іаьдало

Гаьгенаькъан Мартина

Нах бахача моттигашка ахчанца новкъостал дара йолча вахара кхело дІайихъача кхетачен чаккхе еш, халача хьалашка бахача наха ахчанца гІо де лаьрхІар 15 дезала.

«Дерригача дехарашка хьежар, мэра ГІончас Йовлой Тимура кулгал а деш. Итт дехар ахчанца гІо дар дехаш дар, эшаш йола молхаш эцара; шин дехар тІа дар арахва дарба де баха гІо дехар; кхаь сага дийхар, таро цахиларца дувзаденна, ахчанца шоаш хьаллацар. Из гІулакх техкачул тІехьагІа, кхело лаьрхІар цар массане дехараш кхоачашде», - аьлар администраце.

Тиймарзанаькъан Муса Магаса кулгалхочун дарже чІоагІвир

Султиганаькъан Йоакъап

ХьалхагІа Магаса мэра декхараш кхоачашдеш хинна Тиймарзанаькъан Муса, хІанз цун кулгалхочун дарже чІоагІвир, яхаш, дийцар «Сердало» газетага ГІР Паччахьалкхен зарбан болх лелабераша.

«Из иштта лаьрхІар доал деча даькъ тІарча «Магас-Шахъара куран» депутатий Кхело. Депутаташа, цхьа барт болаш, хьаллаьцар Тиймарзанаькъан Мусай оагІув.

ГІалгІай Республикан Кулгалхочун, Паччахьалкхен Администраце кулгалхочо Мархенаькъан Анзора белгалдир,

балха хьалхарча дийнахьа денз, ше мэра декхараш кхоачашдеш волаш, Тиймарзанаькъан Мусас ше лертгІа кулгалхочилар хьагойтар, мехка столица дегІайоалаяра ший мел йолаха дІайохийташ», - аьлар хоамо.

Шахъара Кхела депутаташа цун балха боагІача бесамах оттабир, из даькъалавий-

цар дІахо а иштта кьахьегара тІехьа.

Тиймарзанаькъан Мусас дег чура баркал аьлар республикан кулгалхошта, депутаташта; шийна из тешам баларах, ше дІахо а Магас-Шахъар дегІайоалаяра кьахьега раьза хилар белгал а деш.

КІоагаша толхабаь латта Наьсарера никъ тоабергба

Султиганаькъан Йоакъап

Наьсар-Керттерча Садови оалача урам тІара кІоагаша толхабаь латта никъ тоабе лерхІ мехка. Из хоам «Сердалога» бир мехкарча паччахьалкхе. Белгалде деза, из никъ воча хьале ба, яхаш; цигаба хархой интернета оагІонашка гІолла оарц дехаш хиннилга.

«Мехкарча ЦУРе теркалдир из хІама, Наьсарен кхален администрацена тІадиллар; из гІулакх меттадоаладе, аьнна. ХІаьта администраце болхлоша белгалдир, из никъ кулг тоха дезача моттигашта юкьеби-хьалга», - йоах тхогарча хоамо.

ДІайха, декьа денош хьаотташехь; дІаболабе лерхІ болх, Дала аьннадале. Ишттача хьале долча наькъаша хало ю машинашта, гІаш леларашта. Кхьийолча моттигашка а долаш да уж кхоачамбоацараш. Теша лов, бІаьстан йІовхал хьаоттарца, массанехьа наькъашкара хьал меттадоаладергхиларах.

Юкьбарча палатан кулгалхочо балха кхетаче дІайихьар Наьсарен кхале

Султиганаькъан Йоакъап

ГІалгІай Республикан Юкьбарча палатан кулгалхо, палатан доакъашхочунца Мартазанаькъан Мусайца, яхар Наьсарен кхален администраце, яхаш, хоамбу «Сердало» газетага доал деча даькъ тІарча зарбан болх лелабераша.

«Цига цар кьамаьл хилар кхален кулгалхочун ГІончаца Бохтаранаькъан Хизарца, кхален депутатий совета кулгалхочун ГІончаца Шоанахой Жабраилца», - аьлар хоамо.

Керттера лоархІача хаттарашта юкье дар моттигерча доал деча даькъ тІарча Іаьдало, бахархошца бувзам

лелабар. Иштта дийцар кхален укх заман вахара-экономически хьалах, юрташ дегІакхувлача хьалхашка латтача декхарех, моттигашка кьаман проекташ кхоачашьарах.

Кхетаче дІахьош яьча чаккхено, Юкьбарлон палатан викалаша, цхьацца дола балха даькъа хьалхадоак-

кхаш, болх баь хилар гойтар. Цу тайпара могадир администрацена, иштта депутатий совета юкьбара, тайптайпара хаттараш кхоачашдарца бувзабенна болх тоабар. Цул совгІа, терко тІаяхийтар культуран Іалама дегІаахара гІулакхаш тоадара оагІонашта.

Рамадан чакхбалара хьалхара кьахьегеама кИира дIадоладир вайцига

Султиганькъан Йоакъап

Кьахьегеама керда кИир доладелар, хIаьта вай масса-не дегашта боча, хьамсара бола Рамадан бутт чакхбаларгахьа лестаб.

«Вайга хьежаш эггара хозагIа, дезагIа дола цIай да. ТIадоагIаца кИира Марха да-стар дездеш хургда вай. Бер-кате хилда вайна ер кьахьегеама кИира, доккхача цIайга кийчо яр а вай дегашта тоам беш, салоIам беш хилда. Ираде, бер-кате хилда массане денош, без-арашца хоза ха дIаьхьа аьттув хилба хIаране!» - язду респ-бликерча министрий кабинета телеграм-оагIон тIа.

Мархий деррига денош, кхьйолча хана санна, хьинаре кьахьегаш дIаьхош да. Мехка кьахьегеама шоатташ, ярмар-каш, кхьдола гIулакхаш кхо-ачашду наха. Безача мархий бетта дисача деношка Далла гаргадахара тIехьа геттара чIоагIа кьахьегаш, дикаш доар-жадеш, маьл Iоабеш хила деза вай.

ГIалгIай мехка лазараш хьалххе а гучадахара тIехьа цахаддаш болх бу

Султиганькъан Йоакъап

2026 шера лораша, итгаш эзараш нах чулоацаш, болх дIаьхьоргба, яхаш, дийцар «Сердало» газетига респуб-ликан кулгалхочун зарбан болх лелабераша.

«Хьалххе а лазар дий хьо-жаш, лорашка чакхвалар лоархIае да. Из вай респуб-ликан унахцIенон керттера декхар да. Карарча шера про-филактика балха юкьевоагIаш хургва 285 840 саг. Кертте-ра декхар – лазар хьалххе а гучадакхар, хронически инфек-ционни доаца лазараш бахьан долаш нах кIезигагIа бовргбо-ла хIама дар. Эггара хьалха из доагIаш да дега лазараш долча, цIийоацар, шекар лакха долча наха - дукхагIа уж бахьанаш да нах бовш хилара, вай респуб-лике санна берригача мехка а», - аьлар ГIР кулгалхочо Келамата-наькъан Махьмуд-ГIаьлас.

Карарча хана мехка болх беш да эшаш мел дола таханар-ча заман гIирсаш, кхьдола хьа-лаш чудола лорий урхалленаш, гаьнарча юрташка бахача наьха а тахан паргIатта лорашка чак-хбала таро я.

Наьха могошал хьалххе а миштай харо, лорий моттигаша мел эша таронаш лелаяро, ло-рашка чакхвалара хьалаш дика вIашагIдеха хиларо бахархой могошала сурт ма дарра гойт, шоай ханнахьа царна дарба ду.

Шолжера Iаьдал юкьарча транспорта болх тоабе гIерт

Гаьгенаькъан Марина

Шолжера Iаьдал хьожаш да юкьарлон транспорта болх тоабе. Цьхаьца дола декха-раш дийцар шахьара мэре кхетаче дIаьхош.

«Кхетаче йолаш, шахьа-ра кулгалхочун гIончас Бе-канаькъан Халита гIадиллар нах дIа-юха кхувлараш кастагIа рейсах лелийтар, цар наькъа бокьонаш лораяр, иштга сов бола нах транспорта чу цахилийтар. Мархий бутт болаш, Шол-же-Наьсаре лела машинаш даим хьа ца кхоачаш хул, цу-духьа водителаш шоай болх лерттIа дIаьхош хила беза, цу юкье наха эша хьалаш а

лоаттадеш. Керттера терко тIаьхийтар шоай ханнахьа уж лелара, иштга кхерамзле лораяра», - аьлар мэре.

Тхоца кьамаьл даьчо яха-чох, Беканаькъан Халита доакьашхошта белгалдаь-ккхар, водителаш графикаш

йохаеш, наькъа кхерамзле телхаеш хуле, уж законах доагIаш ма хилара бехкток-хаме озаргхилар.

Реклама еш дола гIулакх мишта хила деза хьалхадоккхаш ба МагIалбике

ГIазданаькъан Ахьмад

ХIама нахалдакхарца (ре-кламаца) дувзаденна хув-цамаш белгалдеш, болх дIабихьар тахан МагIалбике. Доалахьарча хIаманцара, лаьттан доазошцара болх лелабеча оагIон болхлоша, бизнес лелаерашца кьамаьл деш, рейд дIайихьар.

«Рекламаца цьхаьца хув-цамаш юкьедоаладаьд тахан. Доазол арахьарча мехкий дешаш хила йиш яц реклама еча улгаш тIа, баннераш тIа. ГIод тохар хургдоацаш, цу оагIонцара болх мишта лоат-табе беза хьийхар хIама хьа-дерашта», - дийцар «Серда-лога» МагIалбикерча адми-нистраце. Реклама еш дола улгаш, баннераш, каьхаташ

ханнахьа меттадоаладе деза, бизнес лелаераша шоаш-та гIод тохийтаргдоацаш, уж хIамаш IойоахаргIоацаш.

Бокьо лораш боацараш-та 20 000 эзар сомагара 500

000 эзар сомага кхоачаш гIод тохаргIа. «Бизнесацара хIама бокьоно дIадеххача тайпара хьаоттадаь хила деза, цуду-хьа цу оагIонца кьахьегараш-та гIо де гIерт тхо, де дезар

хьалхадоккхаш. Шаьбара куц толхадеш, бокьонаш йо-хаеш хила йиш яц хьалийит-та йоахка реклама еш йола хIамаш», - дийцар тха газета-га.

Вай мехкара 50 лор шоай говзал лакхъеш ва цIихезача вузе

Султиганькъан Йоакъап

Сеченова цIерагIаца уни-верситета фармакоэко-номика хIолча кафедра-га гIолла, шоай балха-цара говзал лакхъеш ва вай мехкара 50 лор. Из хоам «Сердалога» бера цу оагIонцарча министр-ствера. Поликлиникашка, амбулаторешка кьахьегаш бола лораш ба цьхаьца кердадараш шаьрдераш.

«Программанна юкье да могош боацача бахархош-та массахана молхаш ло-аттаярца дувзаденнараш. Из болх боагIаца боара-ме дIабихьийтара тIехьа терко лоаттаеш я феде-

ральни оагIув. Цу юкье ба каьхаташцара болх, мол-хаш хьачуэцар, лерттIа уж дIакхачийтар, иштга кхьда-рараш а», - йоах тхога бенача хоам.

Из гIулакх чIоагIа лоархIае да тахан. Кьаь-стга поликлиникашка, амбу-латорешка кьахьегаш бола лораш ба массахана молхаш эшаш болча унахошца болх лоаттабераш, цар хьашташ-ка хьожараш. Цунга хьеж-жа, дегIаца лазар леладе-ча наха йоагIаш йола мол-хаш ханнахьа дIакхачийтар, уж лерттIа хилийтар йоккха терко эшаш болх ба.

«Дарба ханнахьа чакхдо-аккхаргдолаш, унахош-та молхаш лоаттаяр, цу

оагIонца ма хулла кхоачам-боацараш цахилийтар, из деррига лорашка шаьрдай-тар тха декхар да», - аьлар,

цу баллах дувцаш, ми-нистерствон кулгалхочун гIонча йолча Настаева Ами-ната.

Берашта ахча хьожадеча хана, алименташ дIалархIарца юкъедоаладаьча хувцамех дийцар СФР

Гаьгенаькъан Марина

Пособеца, алименташца юкъедоаладаьча кердача хувцамех дийцар вай мехкарча пенсионни Ганза оагIон болхлоша. Дана кьаьстача, берашта дола алименташ суде гIолла кьаьстадаь боацарех хьокхалуш да уж хувцамаш.

Нагахьа санна суда баь соцам е суда амар дале, амма из кхоачашдеш бола болх чакхбаьккхабеце, дехар тIа латташ дола ахча ше долчча тайпара хьатIадоалаш да.

ХIаьта суда баь соцам боацаш, е суда амар доацаш моттиг яле, цаI дола пособи хьадолалуча алименташ хувцам болаш латт: цхан бера доагIар – 1/4 мехкарча юкьерча боарамга хьежжа долча алапех; шин бера – 1/3 мехкарча юкьерча боарама алапех; кхьа бера – 1/2.

Росстата белгалдечох, 2024-ча шера баьча кьаьстамах, вай мехкара юкьерча боарам тIа латта алапи 40 587,60 сом да. 2026-ча шера аьтинга бетта 1-ча денга кхаччалца латтаргда из хьал иштта, дIахо, 2025-ча шера баьча кьаьстамах дIахьоргба из болх.

Алименташ судага гIолла хьаьхожадаьдале, пособех долча дехар тIа латташ дола ахча да дезала кьаьстадер. Пособи хьаьхожадеш да 12 бутт юкьелоацаш, цул тIехьагIа мехкарча МФЦ е СФР, Госуслуги яхача оагIонга гIолла керда дехар чуда-ла деза бахархоша.

Ерригача Россе яхьашка, котало яьккхар СВО веннача бIухочун воIа

Гаьгенаькъан Марина

«Турпалаш дагалоаттабергба» яхача Ерригача Россе яхьашка котало яьккхар тIема аренашка вахар хьадача Шолжа-Шахарерча СВО доакъашхочун воIа Гуражананькъан АбдуллахIа.

Из хоам «Сердалога» бир шахьара мзере зарбан болх лелабеча Батигананькъан Хьавас. «Илдарха-ГIалий тIарча № 5 йолча ишколе дешаш вола кIаьнк дикка белгалваьлар, «Халхар» яхача оагIонца. Из бахьан долаш, Ерригача Россе

«Орленок» яхача берий салолача моттиге ваха аьттув баьлар цун.

ТIема аренашка вахар хьадача бIухой берашта юкьера яхьаш биь оагIонца дIахьош яр, хIара оагIонцара дикагIа белгалваьнна 15 саг хьа-

хоржаш. АбдуллахIа масса-не зувш, лакха говзал гойташ, чакхваьлар цига. Шолжа-Шахарен мэр волча Iумарананькъан Аслана дIахойодача хана а иштта толамаш даха даькьалавийцар кIаьнк, ше волча хьавийха», - дийцар тха газетага.

Кьаьхьегемах йолча министерствос, ший карарча моттигий кхерамзлен хьал лорадеш, болх бу

Султигананькъан Йоакъап

Терроризм яхача доккхача зулама духьалара болх чIоагIбеш ба кьаьхьегемах, вахара оагIонцара хIама тоадарах йолча министерствон болхлой. Из хоам «Сердалога» цу мотти-

гера кхьаьчар.

«Мехкарча кьаьхьегемах йолча министерствон кулгал деча Муталалананькъан Хьажбикара йоккха терко лоаттаю цу гIулакха. Хан-ханнахьа массайолча моттигий хьал тохкаш, цу

оагIонцарча кхелаца кхетаченаш еш, моллагIа тешаме доаца хIама хоаделча де дезараш бахархошта хьалхадоехаш, болх лоаттаю мехка», - дийцар тха газетага.

Кьаьстта йоккха терко е езарех я вай бераша ахкан хана салолаш йола «Аьрзи» яха ла-

герь. Iаьдала болхлой юкье болаш кхетаченаш дIакхухь цига. БоагIача боараме болх дIахьош хиларо атгачахьа доах цу оагIонца дувзаденнараш. Хьалхашка латта декхараш дizza кхоачашде хьожаш кьаьхьег цу моттиге тахан.

ГIалгIайчера 900 гаргга энергогIишло «Кьилбаседа Кавказа Россетех» дIакхийтар

ГIалой Муса

«Кьилбаседа Кавказа Россетий» - «Ингушэнерго» филиала говзанчаша шоай урхаллене тIаййцар ГIалгIайчен 896 энергогIишло. Из чудоагIаш да (СТСО) доазон тIарча ток лоаттаеча моттигий бокьонаш кхоачашьяра.

Энергокомпане тIахьожам болаш хургда электросетей боахам, уж я мехка, доал деча даькъ тIара, лаяттан Министерствон доалахьара. Царна чуйоагIаш я - ворхI подстанции 35-110 кВ ток йола, мугIарера ячейка 110 кВ, ток лоаттаеш йола бархI моттиг (ЛЭП) 35-110 кВ юкья-

ра низ 118,5 км. 391 ЛЭП 0,4-10 кВ, цун йоахал 246,4 км, 489 трансформаторий подстанции, юкьяра низ 06,7 МВА.

Энергетикаша шоашта декхар тIаййцад вIашагIтеха тока боахам тоабара: технически балхаш дIадахьара чудоагIаш хургда малагIча хьале из болх ба хьажар; аргIанара, иштта цIенхаштта тоадараш дар, тоадараш чакхдахар, хувцар, моттигаш кердаяхар.

«ВIашагIтехача тока моттигий кергтерера даькъа да воча хьале: гIирсаш тоаде деза дукха ха я, из да технологически кхоачамбоацараш хилар. Говзанчаш хьажар цу моттигашка. ХIанз оаха оттаеш я тIаййцача электросетий

боахамий хьал довзара йола план, хIаьта царна технически гIулакх, гIирсашта тоадар эш, хьатIадоагIаца шера балха плана чудоагIаш хургда уж», - аьлар «Ингушэнерго» филиала кулгалхочун декхараш кхоачашдеш волча

Котагананькъан Кимрана.

Белгалду, Из деррига деш да наха токаца дувзаденна хьалаш лоаттадар болх тоабара. ГIалгIайче СТСО цIи «Кьилбаседа Кавказ Россетий» - «Ингушэнергона» тIехьа дIачIоагIьяьй.

**ГалгІайчера
Темарханаькъан
Ійса «Амал
дар» яха преми
яккха ловш ва**

Гаягнаькъан Марина

«Даьхен лорабой» ганза гІалгІай филиала болхло Темарханаькъан Ійса сатувсаш ва «Амал дар» яхача III Еригроссийски доал деча даькъ тІара преми шийна яларга, яхаш, дийцар «Сердало» газетага паччахьалкхен урхаллен зарбан болх лелабераша.

«ДІадахача оршот дийнахьа «Госуслуги» портала тІа кхадж тессар «Амал дар» яха совгІат доагІараш хоржаш. Из бокъо яккхара тІехьа яхьейнаьнай 110 проект, уж хьахержай 63 эзар долча дехарашта юкьера. 11 даькъ тІа ба итт дикагІа бола болх. Вай мехкахо, «Даьхен лорабой» ганза вахара болх лелабу Темарханаькъан Ійса ши проект гойташ ва цига - «Даьхен бІухой дезал хьаллацар» яха проект чуйоагІаш я «Дезалера хьал тоадар - паччахьалкхен декхар» яхача даькъа; «Хургдолчун турпала никъ» яха цун шоллагІа йола проект чуйоагІаш я «Хургдолча ноахала йоккха тІехьале» яхача даькъа», - аьлар тхога хоам баьчо.

Ійсайна, цо ший болх дика дІабахьарах делар «Амал дар» яха преми йоагІаш хилара диплом. Бекарга бетта 6-ча денга кхачалехь, котбаьннараш хоржаргба, кхадж тоссаш. Котбаьннарашта совгІаташ лургда бекарга бетта 21-ча дийнахьа «ЗІАМИГА ДАЬХЕ - РОССЕ НИЗ» яхача 3-ча Еригроссийски кхетаченна чудоагІаш. Белгалду, из преми могаьяр Путин Владимир ва, хІаьта кхетаче дІахьор я РФ моттигера дегІаахара Еригроссийски ассоциаци (ВАРМСУ), РФ Президента Ассоциацие хьал а лоацаш.

МагІалбикерча Денала урока юкье даькъа лаьцар СВО ветерана Совтанаькъан Адама

Гаягнаькъан Марина

МагІалбикерча № 2 йолча ишколе дІайихьача Денала урока юкье даькъа лаьцар вийхар СВО ветеран вола Совтанаькъан Адам. «Сердалога» из хоам бир цу моттигера.

«Украинерча тІема операце вай бІухоша шоай декхараш кхоачашдеш лоацача даькъах дийцар ветерана. Берий дукха хаттараш дар цунга. ТІема аренашка нийденнача хІамашта юкье эггара чІоагІарІа ший дег чу дижарех дийцар Адама. «Даьхен

лорабой» яхача ганза доакъашхо волча Коазой Хьамида, «Россе эпсараш» яхача моттигерча Ериггача Россе Юкьярча оагІонна кулгал деча Галай Руслана кхувш латтарашта дийцар, Даьхен гІулакха арабаьнна, лакха майрал, денал гойтача вай бІухоех», - йоах

тхога бенача хоамо.

«Иштта йола кхетаченаш кьонача тІехьенна эшаш я ший кьаман турпалаш бовза, цар цІераш лархІа. Даьхенцара безам цар дегашка чІоагІбалар вайна тІалатташ декхар да», - аьлар Галай Руслана.

СВО ветеранаш, цар дезалаш дарба деш ба; МагІалбикерча унахцІено меттаоттаеча моттиге

Гаягнаькъан Марина

СВО ветеранашта, цар дезалашта мел эшачунга хьожаш ба, МагІалбикерча дегІа могашал меттаоттаеча моттиге. «Даьхен лорабой» яхача ганзо Іунал

дераш ба, карарча хана цига ха йоаккхаш.

«Ганза болхло вола Коазой Хьамид хилар цига ваха. Ветеранашта, иштта цу моттига кулгалхошца кьамаьл дир цо. Дарбанче кьахьегарашта

хьалхадаккхар; бІухошта, цар дезалашта ма хулла терко лоаттаеш, кІаьдагІа хила, аьнна. Цу мугІарера унахой дІаязбеш, кьаьстта журналаш хила деза дарбанчешка», - йоах тхога бенача хоамо.

«ХІетта хьалгьяь деррига хІама керда долаш моттиг я из. СВО доакъашхошта, цар цІагІарча дезалашта, иштта де доацаш байнарий гаргарча наха дарбаш деш ба цига», - белгалдир Коазой Хьамида.

Массане вахар парглата хилар

Юкърча оаглонца длакхихъча кхетаченаша дикка пайда бир мехка

Султиганъкъан Йоакъап

Бахархошца длакхухъаш йолча кхетаченаша дикка пайда белга гу вайна тахан мехка. Дешархошца, иштта кхыбарашца цхъацца хлама хьалхадоккхаш, хьаллоащ къамаьл лоаттадар таханарча ханаца гетгара эшаш да. Иштта йола кхетаченаш длакхухъар чоагла лоархлеме долга белгалдир мехкадас Келаматанъкъан Махъмуд-Иаьлас.

Юрташка, шахьарашка цу мугларера кхетаченаш длахьош хилча, бахархоша шоашта къувлараш, кхоачам боацараш белгалду. Тайп-тайпарча моттигашкара болхлой юкъе болаш хулача влашгкхетаре дукха хаттараш даша, тахка аьттув боал. Росс Президент Путин Владимира россиянаша юкърча оаглонцарча гулакхашта юкъе дакъа лацарах дувцаш белгалдир, мехка бахаш болча наха хетар, царна эшар лоархлеме дакъах

долга, хлана аьлча боккхача мехка дахаш дола вай дерригаш Даьхен хлама тоадара, лакхдара тлехъа дикка къахъегаш, мехках дог лазаш, дикагла хургдар доаржадеш дладаха дезаш да.

Вай мехкара хьал теркалде этгача гуш да, укхаза бахаш бола нах шоай хлама дезаш, шоаш бахаш бола юрташ, шахьараш, урамаш ма хулла хозагла, дикагла хилийтара тлехъа къахъега ловш болга. Интернетта оаглонашка гюлла моллагла хлама доаржаде, кхайкаде аьттув бале а; тахан цхъаккха хлама кхоачаргдац бахархой гулбенна, хларане шийна хетар оалаш, пайданегла хургда аьнна хетачун тлехъа соцам беш длахьоча кхетаченашка. Мехках, шоай моттигех дог лазаш бола нах а шоайла дикагла бовз цига, хларанена хетачунга ладийгла, нийсагла хургдар хьалхадаккха йиш я. Влаший тешам хилар а, бувзам лоаттабар а цу юкъе доагла.

Моллагла хъакима, депутата, Иаьдала болхлочун ший

балха тла чоагла лоархлеме да адам цох тешаш, цо яхар хьаллоащ хилар. Цу хламан уйла е еза массахана. Вахарера гулакхаш дукха хиларга хъежжа, кхетаченаш а касткаста длакхухъа езаш хул. Царга гюлла дуккхадараш тоаде аьттув боалл мехка. Масала, цу юкъе да газгах, токах, хих дола декхар ханнахъа длателар; дешара моттигашкара болх боаггача боараме хьаоттабар; иштта кхыдола лоархлеме дараш а. Къаьстга йоккха моттиг далоащ я цу юкъе наркомани яхача блехача зулама духьала длакхухъаш йола кхетаченаш.

Тухан вайна гу, наркотикашца базар лелаш бола зуламхой гучабоахаш, из «дохъаж» докка этгачара хьалувцаш Ючукхувлаш, Иаьдало болх лоаттабелга. Кагирхой цу блехача гулакхаклалхарбаха гертташ, наркотикаш мехка лоаттаеш йола моттигаш гучаяхара тлехъа боккха болх лоаттабеш, дибийса ца къовсаш, къахъег

цу оаглонцарча болхлоша. Ма дарра аьлча, адам лорадара тлехъа длахьош болх ба из, вай массане хьаллаца безаш. Тухан массане кхетаче деза, цу блехача зулама тлехъабаьнна, наьха ираз доадеш лелараш къайлакхухъа йиш йоацилга, моллагла тешаме ца хета хлама зийча Иаьдалга Иалаьмате чехка хоам бе безилга.

Укх деношка МВД болхлоша ТЮЙ-Юрта длайхьар бахархошцара кхетаче. Наха хьалхадаккхар, Иаьдалца массахана бувзам лоаттабе безилга. Цига дакъа лоащ бар Наьсарен кхален ОМВД, Миннаца, УОООП, ГИБДД, терроризм яхача зулама духьала къовсам лоаттабеча оаглон болхлой. Наьсарен кхален кулгалхочун гюнча волча Исмейланаькъан Темарлана дийцар, юртара кхерамзлен хьал лорадара тлехъа берригаш дакъа лоащ хила безилга.

Иштта цига баькха хилар Наьсарен кхален депутатий Совета кулгалхо Экажанаь

къан Идрис, цун гюнча вола Шоанахой Джабраил, ТЮЙ-Юртара депутатташ. Цу балха кулгал деш вар МВД Юкърча Совета хьалха латта Гаданакъан Муса. Терроризм, экстремизм яхача доккхача зуламех къона тлехъе лораярах, цлагла, дешара моттигашка, маьждигашка цу блехача наькбах лоравеш хьехам лоаттабар дийцар гулбеннараша.

Тухан латтар гетгара дукха хламаш даьржа, Россех гертгара цхъацца зулам доаржаде, кагирхой тлехъе гертта ха я. Интернетта оаглонашка лоралуш хила безилга, терроризм яхача зулама юкъе чуоза гертгача зуламхошка ладувгла, цар яхар цхъаккха тайпара теркалде йиш йоацилгах дувц гулбеннараша. Даьша, ноаноша, хьехархоша, Иаьдала болхлоша цхъана длабахъа беа боккха болх ба из. Иштта кхетаче дийцар тахан наьквашка дукха хатараш хиларах.

Даьлах кхераш, хьаоттаь бокьонаш лораш хила веза хларавар! Тлаккха тоалургда деррига ма хетта. Блаьстан денош хьаоттарца къахъегама шоатта, боламаш, тайп-тайпара кхетаченаш длакхухъаш хул мехка. Гетгара дега тоам беш хул беркате, пайда беш дола гулакх хьаллаца ма хулла дукхагла адам арадаьлча. Кхувш латгача къонача тлехьен а дика масал да из. Къаман, мехка хлама лорадеш, могаш дола дика доаржаде хьожаш, вахар тоадара тлехъа къахъега ловш хила веза саг. Ший хлама лоархлеш, шийна Дала хьаденнаца берката хам беш, хоастам беш хилар массанеца хила дезаш хлама да. Вай лерхлешка, гулакхашка хъежжа хургъа къаман кхоане а кагирхой вахар а. Из деррига кхетадеш, сийдолча, эдийча гулакхашка хьа совдоалаш хила деза вай тахан!

Шолжа мэра Гумаранакъан Аслана дийцар, доазув тоадарца дувзадена дешаш

Гаьгенаькъан Марина

Шолжа шахьара кулгалхочо Гумаранакъан Аслана дийцар, шоай доалахъара хлама леладерашца, доал дара дакъ тлара доазув тоадарца дувзадена хаттараш. Кхетаче длайхьар моттигерча администраце гишлон чу.

«Дувца отгадаь дош дар, мах беча моттигашка нийслуш дола кхоачам боацараш дладахар, цудухъа уж моттигаш тоае езилга белгалдир. Гумаранакъан Аслана тладиллар доазонаш тоадар, наькба оасаш дахийтар, моттигаш, наькваш мукъадахар, сов йола хламаш цига хургйоащ. Цул совгла, дий-

цар рекламан дакъ тла длахьош дола хувцамаш», - аьлар хоамо.

Шахьара кулгалхочо белгалйир хьалхашка отадаь декхараш кхоачаш-

даь хила деза ха. Мах бара моттигаш лелаераша шоай оаглорашъара хьаллаьцар

лостам бе безаш хилар, цар иштта тешал дир лоацача хана цига из хьаберг-

ГалгӀай археологаша Лохера Пхуй яхача моттигера цхьабкха тамашийна хӀама гойтар

Гаьгенаькъан Мартина

ГалгӀайчен археологаша гойтар цхьабкха тамашийна гӀирс, из корабаьб Лохера Пхуй оалача гӀалаш ягӀача моттигера, яхаш, дийцар «Сердало» газетага «Техьале» яхача гӀишлош меттаоттаяра ишкола зарбан болх лелабераша.

«№3 йолча гӀалан тӀа археологе балхаш дӀахьош йоккха аьшка юкьаргӀа кораяь 1930-1940 шерашкара. Технахьара гуш да из, моттигерча пхьара болх а боацаш, фабрикан болх хилара тешал деш дола хир. Говзанчаша яхачо, из юкьаргӀа ийцай базар тӀара», - дувц хоамо.

Историкаша ма аллара, цу тайпара йокхий юкьаргӀаш хьалха дахчан гӀайбаш шоайла вӀашагӀхотташ лелаеш хиннай.

Илдарха-ГӀалий тӀарча Промыслови оалача урамерча тӀаь дикалга хьежар

Гаьгенаькъан Мартина

Промыслови оалача шахьарерча урамерча тӀаь дикалга хьежар миштад хьажача баха хилар шахьара Кхела доакъашхой, цу моттигера депутаташ. Из хоам «Сердалога» бир депутатий Шолжа кхален Кхело. «Парте Къаман програмага гӀолла дӀахьош болча балха тӀахьожам лоаттабир ЦаӀ йолча Россе Партийни десанта.

«Кхераме доаца наькъаш» яхача федеральни проекта рузкъах дӀабихьаб из лоархӀама болх. Шахьарерча кхела кулгал деча Хамхой Талихана белгалдечох, беррига болх чакхбаьннаб, машинаш лела йиш йолаш да тӀий. 23 метрага кхоачаш дӀадӀаьхдаьд из, иштта 12 метр шердаьд. Кхераме доацаш, боагӀача боараме тоадаь да из хӀанз», - дийцар тха газетага.

Белгалде деза, 70 шу хьалха хьалдаь из тӀий тоаде деза-ча хьале этта дика ха хиннилга; цул совгӀа, боагӀача боараме шера цахилирах геттара низкъала хулар дӀа-хьа ухача машинашта.

Культуран дӀоагӀа леладераш

ГалгӀайчен кхалнаха лаьрхӀа хаттарий кхетаче дӀайихьар «Къаман овлаш: ди, истори, низ»

Гаьзданаькъан Ахьмад

ГалгӀайчен къам мехкадакхара дагалоаттаме Мемориале лаьрхӀа йола хаттарий кхетаче дӀайихьар, цо чулоацар лоархӀама кхоь оагӀув - беза Рамадан бутт; хьалхара бӀаьстан цӀай- Халкъашта юкьера кхалнаьха ди; ГалгӀайче Россех дӀакхийтта исторически ха. «Къаман овлаш: ди, истори, низ» яха кхетаче вӀашагӀеллаяр къаьстта кхалнаха. Из дӀахьош яр музея керттера Илман болхло Овшанаькъан Аьсет.

«Кхалсаг вай культуре - из цен кхуврч лорабер, исторически дагалоаттам лелабер я. Белгалдоалаш да, эггара хозагӀа йолча шера хана Иалам сомаларца, вай дегаш а динца цендала ловш хилар», - аьлар «Сердало» газетага ГалгӀайчен МКЖР.

Кхетаче вӀашагӀйоллара бахьан да тӀехьенна дика масал далар, дин мах бараш чоагӀдар. Доакъашхой таро яр кхаь даькъах шоашта фу хов хьажача «ГалгӀайчен исторе оагӀонаш», «Тешама сердал», иштта «ГалгӀайчен цӀихеза кхалнах».

Дин керттердараш, Рамадан беттах лаьца, республикан исторе лоархӀама оагӀонаш, ГалгӀайче ший лоламе йолаш Россех дӀакхетар, цӀихеза гӀалгӀай кхалнах, къаман халагӀча ханашка цар юкьеде-на дакъа - цу дерригача хаттарех лагташ дар вӀашагӀкхетар.

Цига дакъа лоаца хьаьший бекъабелар кхаь даькъа, хӀаране ше-ший цӀи йолаш: «Яьси», «Медин», «Соалихат». Хьалхарча миноташка денз, зале яхьаш дӀайолаярца сатем эттар. ХӀара тоаба шийна фу хов хьажача герттар яр, шоайла дагабувлаш болх дӀахьора.

Яхьаш дӀахьош, Иадатий лоархӀам лорабеш, таро лора къаман исторенеи таханарча замани юкьера бувзам лелабе.

Яхье дакъа лоацаш хиннараш кӀоаргга довза эттар, хьамсарча мехка дӀаяхача ханашка хиннар. ГалгӀайчен истори шийна мел довзаш да гойта дезаш бар кхалнаьха тоабай викалаш. Къаьстта терко тӀаяхийтар цӀихеза кхалнах дагабохача хана; уж бар республикан политически, юкьарлон вахаре йицлургӀоаца лар йитараш. Цу даькъ тӀа белгалдир исторически лоархӀама дагалоаттаме дакъа, къаман хургдар дегӀадоаладара йола лард.

ШоллагӀа оагӀув хетаяь яр Рамадан бетта дозала, из дӀайихьар «Ший ловзар» яхача кепара. Шин даькъа йийкъа яр из, пхе оагӀорахьа вӀашагӀдехка дар цун хаттараш. Дукха оагӀонаш чулоацаш дар: ислама

кӀийле, паразаш, пайхамара вахарах лаьца, хьаькъале хьадисаш, иштта марха кхабара маьл, кхыйола бусалба наьха вахара оагӀонаш.

«Ший ловзар» яхача оагӀонна чудоагӀаш дар дин гӀулакха мел дика довз гойтар, цун кӀоаргал. Цу тайпара дӀадихьача къамаьло таро елар ди чоагӀбе, тешаш хилар дикагӀа дегӀадоаладе.

Юххера а, дӀайихьача виоторина оагӀонна дукхагӀа теркам тӀабахийтар. Из еррига яр ГалгӀайчен цӀихезача кхалнаха хетаяь, цар цӀераш мехка исторе оагӀонца я тахан. Цига дагабехар шоай деналца, моллагӀча халонашта духьальотташ хиларца цӀи йоаккхаш бола кхалнах; Илман, культуран доакъош тӀа царна карагӀдаьннар дагадехар, цар юкьарлон вахаре дакъа лацарах дийцар.

Уж яр тайп-тайпарча ханашка хинна лоархӀама ваха-

ра оагӀонаш. Цар массанена хьалхадаьккхар Кавказе кхалсаг даим хьаькъал долаш, ди болаш, халонашта духьальотташ хьайоагӀаш хилар. Тоабаша толамаш доахар, цкъа цхьаннега, тӀаккха шоллагӀчунга боалаш, хӀаьта а котало яьккхар «Медин» яхача тоабо. Цу тоаба чуоагӀаш хиннараша гойтар шоашта истори дика довзаш хилар, атта доацача хаттарашта цар дукхагӀа жоп делар. Царна совгӀаташ делар. ХӀара тоабанна дагалоаттаме хоза хӀамаш елар. Из болх вӀашагӀбеллараша дикагӀа кхьахийгарашта лаьрхӀа дола совгӀаташ делар. ВӀашагӀкхетар дика дӀадихьар; барт хилар а шоай мехках доаккхал деш хилар а укхача хоалуш дар. ЛоархӀама да цу тайпарча кхетаченашка хьагуш хилар, вай кхалнаха культуран тӀехьален лоархӀама дакъа дӀалоацаш мишта кхьаьег.

Дагалоаттама а кхоллама а духлохам

«Дог хьаделлар» яха байтий керда гуллам арабаьлар Харсенаькъан Бориса

Газданаькъан Ахьмад

Оазархо, прозаик волча Харсенаькъан Бориса «Дог хьаделлар» яха байтий гуллам арабаьлар Ростове. Автора дага мел лаьттар гойташ, доржадеш дола книжка да ала йиш я цох. Таханарча кавказски литературе йизза моттиг д'алаьцар цо. Кавказа истореца, этнологеца дикка кьахьегаш хьавоаг'арех ва Борис тхьовра денз. Цихеза Илманхо, юкьарча оаг'он доакьашхо волаш, хьинаре болх баьб цо дуккхача шерашка. Цо яздаьр а кьаманцара, ший моттигацара безам, лоарх'лам гойташ да. Кьаман ладаташ, исторически дагалоаттам, ноахалашта юкьера бувзам бовзийташ да Бориса кхелла муг'лараш.

«Дог хьаделлар» яха гуллам дукха х'ама чулаьца ба. Хьалхарча даькъ т'ара вайна йовзаргья вай мехкарча лалама хозалах, вахарах, ладатех, Даьхенцарча безамах йола байташ. Харсенаькъан Бориса байташ ший тайпара к'оргга дег чу кховдаш, моллаг'а сага дог сомадоаккхаш я. Селханарча, таханарча вахарера г'улакхаш довзийташ, кьаман культура, истори чулоацаш да автора говза кхелла муг'лараш. Кьаьстта йоккха терко т'аозаш я «Беки Малгои», «Даьймохк» яха поэмаш.

Тхьовра денз кьамо хьабахьа никь чулоацаш, багахбувцарца ладаташ довзийташ болх ба из. Кьаман багахбувцамах яз деш, вай даьшкара хьадена оаламаш доаржадеш, цар маан ма дарра довзийташ ва Борис. Лоаман наьха вахар, цар леладаь г'улакхаш довз вайна цун йоазош дешаш. Цьхаккха а моттигта юкьедоаладаь х'ама доацаш, г'алг'ай кьаман тхьоврача ханашкара денз хьабахьа никь ма барра бовзийта г'ерт из, ший

балхашка г'олла. Харсенаькъан Бориса байташ йовза этгача, дикка хоалуш да уж ерригаш а кьаман истореца бувзам болаш йолга. Автора теркалду, бокьонца йола байташ вахара массайола оаг'ув йовзийташ, деррига чулаьца, дуккхача шерашка яхарг'йолаш хила езилга. Хиннар, таханардар, хила тарлуш дар в'аший дувзаш кхелла боккха болх ба из.

«Байтанчас яздаьча муг'ларашка г'олла, довза йиш я цун нигат, уйла», оалаш да вайна юкье. Укхза ала лов; Харсенаькъан Бориса байташка г'олла ший дог хьадийлад, аьнна. Геттара хоза язду байтанчас вай мехкарча лаламах, цунцарча ший безамах. Кьаман истореца, даьй беркатеца ладаташца, культураца дувзадена мел дола х'ама боча да цун дега. Из хоалуш да, цун кхоллам бовзаш. «Дог хьаделлар» яхар бувзам ч'оаг'беш дола книжка да ала йиш я тахан. Кьаман селханарча исторецара, таханарча деношцара бувзам ба вай бувцар. Даьхе яха дош ший дега к'оаргга хьамсара долга, Даьхенца дувзадена ший боарам боацаш дикаш долга хьагойт автора. Кьаьстта из оаг'ув цунна ч'оаг'ла боча хиннилга гуш да.

Книжка шоллаг'а оаг'он т'ла Бориса вайна бовзийт дунен хозача, ц'енача, сийдолча х'аманцара ший безам. Ц'ен кхуврч, кхийна, берал д'ладахнаькъаш, даьшкара хьахьаьчар эггара бочаг'ла долга хьагойт цо. Моллаг'а саг, цу х'амай хам беш, лерх'лам боа ца беш, хила везилга белгалду ший х'ара муг'ларца. Дунен ха сиха йода... мел ваьхача а д'аьха дац вахар, цудухьа дикаш кхолла, шийна т'ехьа беркате лар ютарг'йола г'улакхаш доаржаде сиха, сутара хила веза саг. Х'аьта безамца хоттам болаш кхелла муг'лараш-м моллаг'ичун дог хьа-

делладолийташ хургда, аьнна, хет.

Хьийдда доаг'ача хин низаца, хьаькьалах бизза болча кьоаношца, моррех бовхьамаш хьекхалуш латгача лоамашца, ерригача лоамега кура хьешаш латгача г'алашца хоттам болаш ба автора цу т'ла хестабу безам. Г'алг'ай кьам массахана хьаьша лакха лоарх'лаш, из т'лаэца ховш хьаденилга, даьй ханашка денз вай кьаман дуккха а беркате ладаташ хиннилга белгалду цо. Цька дийшачоа атга дицлургдарех дац цун книжка, литературан оаг'онаш довараша-м лакха мах оттабаьб цунна. Филологически Илмай кандидат йолча Горчхананаькъан Танзилас теркалдир, гулама хьалха Харсенаькъан Бориса белгалдер эрсий, дунен классикий ладата т'атайжа долга.

Культуран х'ама, кьаман истори шийна дикка довзилга хьагойт вайна говзача автора. Из деррига кхоллача хана, ма дукха х'ама лаьтгад цун дег чу хьаайна, аьнна, хет. Дунен, эрсий классикий балхаш дика довзаш, царна боаг'лаш бола мах оттабе ховш хиннав Борис. Танзилас язду: «Байтанчан

«Никь бега бац...» яхача йоазоно довзийт дега сурт... Мел хала дале а; саг дикача, сийрдача, ц'енача х'аманга кхача г'ерташ, иштгача вахара гонахьа мел бараш т'аьхьехаш хила везилга белгалду автора. Даьсса, т'ела хета вахара денош а син низаца дийнде, Даьлага хьоаставаларца хозде, тоаде йиш йолга теркалдеш да муг'лараш. Дог сомадоаккхаш дола муг'лараш довзийт шоана. Харсенаькъанчо яздаьд:

«Не усеян путь
Лепестками роз.
Чувство не вернуть,
Свет унылых грёз.
Лист сухой дрожит
На скупом ветру.
Серебрится нить
В чувственном плену.
Сердце, не жалея,
Сохрани весну.
Грустью тополей
Осень обману».

Верлена цу хьаьхьа яздаьд:

«Выйду я в поле.
Ветер на воле
Мечется, смелый.
Схватит он, бросит,
Словно уносит

Лист пожелтый».

Докьаденнача г'лаьний сурт, гуйранца дог матардахар довзийт вайна байтанчас. Французски байтанчах тарра, лаламга г'олла ший дега, син хьал довзийташ ва вайна Борис. Х'аьта Поль Верлена муг'ларашка хьешача, вай байтанчан б'лаьсти ханнахьа гучаяла тарлуш я».

Исбахьален духлохама йизза моттиг д'алаьцарех да ала йиш я цу книжках. Вахаре дукха х'ама лайнача, дайзача сага оаз я вайна муг'ларашка хозар. Ший дега хьал ма дарра довзийта г'ерт из ц'хьацца йолча моттигашка, из дикка хоалуш да... Д'аьхача ханаца дисарашка сатувсаш, дог хьегаш я байташ, тахан вахаре Дала тоадаьчох хам беш я.

Х'ара дош дикка диста, эза аьлча санна да... Литературе кьахьегараша белгалдечох, байтанча моллаг'ичун дог тохадалийта, сомадккха низ болаш хила веза... бокьонца вола байтанча ва вай вувцар! Харсенаькъан Борисах оалалу тахан из литературе воаг'лаш, эшаш, ханнахьа нийсвенна саг ва, аьнна! Дукха уйла еш кхелла йолга гуш да байташ, ешаш волча х'ара сага ший вахарца хоттам бола х'амаш корадоаг'ларгга царгара.

Тухан, вахаре дуккхадараш даьржача хана, сенна эш байташ аьнна хетадала мег ц'хьаволча сага, майрра аргдар аз, байташ дега хьал, цун низ, оаз йовзийта; дикача, сийрдача х'аманна адам т'аьхьеха; хьай дега дезаденнар хоастаде, хьамсардарашта терко е эшилга! Байташка г'олла ше д'авовзийт сага, дуккхача адама дегашта дарба де а йиш я царца; хозача, доаг'лаш аьннача дешо а хийла сага уйлаш, вахара никь хуви! Масахана яхийла беркатеца наьха дега оаз!

Г'Р кьаман библиотеке гойтам хьабийллар, ц'ихеза Илманхо Цьхьорой Марет яь ди долаш

Газданаькъан Ахьмад

Янданаькъан Жамалда ц'ераг'ича Кьаман библиотеке книжкай гойтам хьабийллар, ц'ихеза Илманхо Цьхьорой Марет яь ди долаш, из я дуненна йовзаш йола Илмай доктор, Сорбонна (Франци) дикаг'ла лоарх'лаш йолча университета профессор. Цун балхаша дика масал гойт Илма довзара, иштга халкьашта юкьерча боараме г'алг'ай культура йоаржача даькъе.

«Экспозицена чубоаг'лаш

ба Илманхочун болх, из хетабаь ба Кавказа халкьий кьаьнарча дина, мифологена, этнографена. Доазол ара хьа яхаш, болх беш йолаш, Г'ойсолта Марета ц'аккха лаьг'лаьбац ший мехкацара бувзам, из даим довза ловш хиннай Илман-культуран, юкьарлон-политически вахара хоамаш.

Вай библиотеке ганзе цо совг'лата денна книжкаш да, уж го йиш я юбилей йолаш кийчбаьча гойтаме, - «Нохчий, г'алг'ай, французий метташкара кьаьнара дин тешалаш (Илманхочун хьал-

хара монографи), «Тушолла - т'ехьара Кавказа даьланана», «Г'алг'ай пантеон», «Кьаьнарча кьамий дика мел дарий лараш, г'алг'ай культуран а метта а юкье», «Хурриташ, Гаргарейш, Кавказа Г'алг'ай», цул совг'ла французий метталара балхаш», - аьлар библиотеке «Сердало» газетата.

Гойтамо таро лу наха Илманхочун болх к'оаргаг'ла бовза, цун тохкама балхашта таржамаш даьд массехк меттала, цун лакха мах а оттабаьб дунен академически юкьарлоно.

12 КЪОНАХИЙ

«Фермерий ишкол» бахархошта лоархамедараш довзийташ я

Султиганакъан Йоакъан

«Фермерий ишкол» яха проект я, вай мехка дѣахъош. Из хоам «Сердалога» бир Мехкадаъ зарбан болх лелабераша. «Юртбоахама хьал тоадар, фермерашта гѣо лоаттадар лоархамедача декхарех да тахан вай мехка. Цудухъа дѣахъош я вайцига «Фермерий ишкол» яха, цу оагѣонца къахъегарий кхетам лакхбеш, дуккхадараш довзийташ йола проект», - белгалдир вай мехкадас Келаматанакъан Махъмуд-Габлас цу беркатечча гѣулакхак дувцаш.

Бѣаьстан шоллагѣча бетта дѣадоладергѣа дешар, кхъ бетта лаьрхѣа я проект. Фермера боахама доал дар мишта хила деза, цу балхаца эггара чѣоагѣа лораде дезараш малагѣаш да дувцаргѣа цига. Шин шера цу проектага гѣола дешаш дукха хѣама ѣомадаьд вай мехкарча 60 совгѣа фермера. Таханарча дийнахъа юртбоахаме хьинаре къахъегаш бола нах ба уж. Вай Мехкадас белгалдир, хѣанз дѣадоладеш дола дешар а иштта беркате хургхилар, Дала аьннадале. СВО доакъашхой, цар дезалаш, яхъашка дакъа ца лоацаш, чакхбала йиш йолаш ба цига деша.

Машин лоаллаш йодача кхалсага зизаш луш, болам хилар Илдарха-Гѣалий гѣа

Гаьгенакъан Мартина

Бѣаьстан безамечча де-ношта хетабаь, машин лоаллаш болхача кхалнаха зизаш декъаш бола болам дѣабихъар шахъаре ОГИБДД ОМВД болхлоша. «Хѣара шера боржабеш болча цу боламо вай кхалнахъа дог гѣоздоаккх.

Машинаш лаьхка болхараш юхасецабеш, лаьттар наькъашкара бокъонаш ло-раераш. Дезал ураоттабеш, вахарера гѣулакхаш кхоачашдеш къахъегарах баркал аьлар царна; иштта хьалхадоккхар, наькъашкара бокъонаш лораеш, саба-ре, кхерамзлен тѣхкар хъ-теха лела безилга; бераш лаьрхѣа царна долча гѣандаца мара дѣа-хъа кхув-ла йиш йоацѣлга; наькъа болхача хана телефонаца къамаьл де йиш йоацѣлга», - дийцар тха газетага.

Халкъа вовза тоам бола къонах

Чуранакъан Ахъмада вахара наькъах

Гарчакханакъан Сали

Магѣалбика кхале вахачара, редакце водитела цигарча дешара урхаллен керттерча болхлочо Кѣориганакъан Лидас хъаденна йоазув дера сона. Цу гѣа цо вувцар ший йиша Либихан йига найц Чуранакъан Мусе Ахъмад. Цул тѣхъагѣа, йоазув дикка дийшача, цхъаца хѣама ца тоьаш санна хийтар сона цун юкъе. Сай хаттараш а оттадаь, цу кхалсагага телефон а теха, шедар ше-ший метта дѣаоттадир аз. Цул тѣхъагѣа, из саг интернета чура лехар, из мукъагѣа дукха хала де дезаш хѣама хиннадацар. «Дзурдзуки» яха оагѣув хъайийлача, цу гѣара корадир сона цун йола Марема ший даьх яздаь, 100 гаргга оагѣув йола книжка. «Чуранакъан Мусе Ахъмад. Зама, вахарера моттигаш, саг», аьнна, цѣи тилла дар из. Ахъмада уст-йишас Лидас хъадайтѣа каьхаташ а кхоачам болаш дар, цун вахар довзийташ дола йоазув де, хѣаьта а аз пайда ийцар Марема яздаьча книжка гѣарча цхъайолча моттигех, уж хѣамаш доацаш, дѣизза хургдацар Ахъмадах дола са дувцар. Цул совгѣа, из саг бѣаргавайна а лоаца цунца къамаьл хинна а вар со, книжка дийшача, сурташ дайча дагадехар сона тхоай хинна лоаца вѣашагѣкетар.

Со цу хана Шолжа-Гѣалий гѣа вахар, болх беш Нохч-Гѣалгѣай книжни издательстве вар. Гаргалол йоаллаш вола хъаьша вера са фусаме, цунца цхъан гѣулакха даха арадаьл-

ча, Левандовске остановка гѣара «Минутке» кхаччалца даха аьнна 7-ча автобуса гѣа хайра тхо шиь, из цхъа остановка мара яцар. Соца хиннар вар Чуранакъан Гѣамархан. Цун цѣи яьккхача, из кхоачарча гаргарча наха мара вовзацар, Наьсаре цѣихеза вар из Кот аьле цѣи йоаккхаш. Автобуса гѣа хьалтѣадаьлча, Гѣамархана (Ахъмада ший да-галоацамашка хъоаваьв из цкъа) вайзар Ахъмад, цхъан цѣагѣарча наха санна хъакхашта къамаьл дир цар, бегаш юкъе а болаш. Гѣамархан, бегаш юкъе боацаш, къамаьл де ховш вацар. Хѣаьта Ахъмадах чѣоагѣа сабаре, кѣаьда, эздий саг хийтар сона. Дахар-денар хаттар мара, соца кхы къамаьл хиланзар цун, юхе мел дисар Гѣамарханаца дийцар.

Бакъдар аьлча, дукха къамаьл дергдолаш баьха никъ бацар оаха цхъана баьр. Хѣанз Лидас дайта йоазув а Марема яздаь книжка а дешаш, да-гавехар сона Мусе Ахъмад. Из ше вайза ца леш, сона геттара дика вовзаш а къамаьл доагѣаш а вар цун зѣамагѣа вола воша Мухтар. Эггара хьалха из сона вайра 1976 шера, нийса 50 шу ха я-кх из. Со университетѣа хьалхара курс яьккха ваьнна студент вар. Цу шера аьхки тхо Жѣайрахъа кхале дигар, багахбувцам гулбайта дагахъа, вешта аьлча, фольклорни практика яр тха. Цхъа кѣира совгѣа ха яьккхар оаха цига.

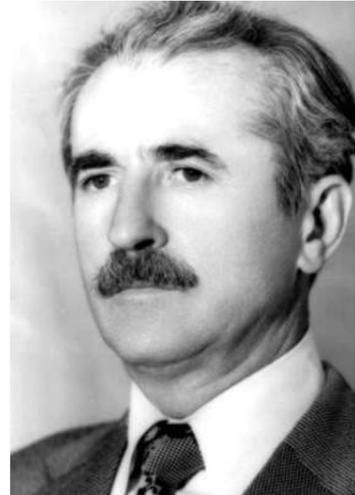
Дахаш бераш дѣа-юха цѣадаха яьсса латтача интернет дар тхо. Цу цѣагѣа яхаш яр цхъа къаьна эрсий хъехархои гѣалгѣай метта хъехар-

хо вола Чуранакъан Мухтари. Из ше а дукха ха йоацаш университет яьккха, цига балха дѣахъожаваьвар. Мухтарага тхоашта цигарча моттигах цаховр хоатташ, яьккхар оаха цига яьккха ха. Кхы а 5-6 шу даьнначул тѣхъагѣа, юха а вѣашагѣкетар хилар са Мухтараца. Хѣанз со «Сердало» газета корреспондент вар, из цензорий урхалленца болх беш вар. Цхъан цѣагѣа къахъегаш дар тхо, юкъе цхъаши гѣат мара йоацаш. Мас-сехк шу даьккхар оаха хѣара дийнахъа яхар мо бѣаргагуш. Ахъмад цун воккхагѣа вола воша волга хѣанз мара ханзар сона, гаргара-м уж болга кхетаде хала дацар. Чуранакъан дуккхача тайпашта, тайпан цѣерашта бекъалуш бац, уж берригаш Жѣайрахъара хъабаьнна цхъан овлан гѣара нах ба. Карарча хана Мухтар къахъегаш ва «Аьрзи» яхача берий салоѣача лагера кулгалхочун гѣонча волаш.

Чуранакъан Мусе Ахъмад ваь хиннав 1932 шера Пригородни кхаленна чуйоагѣача Редант яхача юрта. Цун да Хоасбота Муса юриста дешар дийша, Магѣалбика кхален прокурор волаш, болх беш хиннав вай Сибре дигале, нана Малсаганакъан Лимнат яхаш хиннай. Ахъмада дукхагѣа безача нахах хиннай даь-нана Пѣонганакъан Хъагоз. Из хиннай цох Ахъмад аьнна цѣи тиллар а, къона волаш веннача ший маьра оагѣорахъарча сага хъамара. Цѣагѣа волаш кѣаьнка дукхагѣа йола ха цунца йоаккхаш хиннай, бакъда цунна нийса ха йоаккхаш хиннай цо Аьлтий-Юрта баьхача ший ноанахошка.

Хоза цѣнош, зиза теха латта сомий беш, машарера вахар дагаухар цунна ший бера вахарцара. Амма цу тайпара самукъане, беркате вахар латташ дукха гайнадац, 1944 шера кѣаьнка 12 шу даьннача хана, вай мохк бохабаьб, деррига къам арадаьккхад. Мусийи Лимнатѣи дезал Казахстана Кокчетавски областа Рузаевски кхале баха совцабаьб. Арабоахача хана, кхоачарча нахах 15 саг цхъана хиннав уж. Бакъда Муса царца хиннавац, хѣана аьлча цу хана нах набахта ца бахийта, гѣулакх къайладахъарах ведда лелаш, лечкъа везаш хиннав ѣаьдало лохаш вола прокурор. Ший дезалца ваккхац из мехках, ах шу даьнначул тѣхъагѣа мара цох хъа а кхетац.

Шоаш хъамсарча цѣагѣара а коара а ара мишта баьхар дѣаяздаь хиннад Ахъмада, цунна шаьра дагадоагѣаш хиннад из деррига ийрча сурт. Цу хана, аз лакхе ма аллара, 12 шу даьнна хиннав из, хѣаьта 11 шу даьлча а къонахчоа нийса лоархѣаш хиннав цу заман маѣа саг. Сѣа боккха хулаш, док-

кха вахара дукъ ѣотѣадужаш хиннад цар баламаш гѣа. Из ха дагалувцаш Ахъмада яздаь хиннад: «Арадоахача дийнахъа, из дар 1944 шера саькура бетта 23-ча дийнахъа, са-тоссаш наларах чѣоагѣа хѣама тѣхар. Цу хана даь-да а даь-нана а шаккхе ламаза этта-дар. Гуйра ламаз деш бар уж. Даь-нанас, ламаз юкъахдѣта, хъайийллар ниѣ. Цѣагѣа чубаькхар салтий; капитан хьалха волаш, 7 саг вар уж. Герзах биза бар. Цхъаккха дош аьнна йист ца хулаш, воккха саг дѣалаьцар цар, ламаз дѣачакх ца доаккхийташ, дѣайха барзкъа гѣа ца дувхийташ, араваьккхар цѣагѣара. Цу хана цун 70 шу дѣизадар; цул совгѣа дика могаш а вацар.

Йоккхача сага шийна ца ховча эрсий меттала цѣогѣа хьекхар: - Партизан ва из, колхозе балха а ва! Боккъал! Воккха а могаш воацаш а ва из. Вита из! Цунга ладувгѣаш саг вацар. Къоаночоа кетар тѣакхолла эттача, из дахотеттар цар. - Жѣали! Гоавар! - яппараш ийр цо. Даь-да дѣавигар. Юхебиса салтий берашта тѣабаккхар. Тхо пхѣвар, кхы а тхоца вар хъоашалгѣа енача даь-йиший воѣ Султан. Со сомаваьккхар: - Хьалгѣаттал, - тѣачайхар царех цаѣ. - Масса шу даьннад хъа? Когашкара кертѣе валлалца, сона бѣарахъежар капитан. - Воккхагѣа хъо вий? - Ва, - аьлар аз. - Бѣтал уж, - цо а аьнна, уж берригаш дѣабахар. Бакъда ах сахъат даьннадацар, уж юха-баьккхача хана. Хѣанз цѣогѣа деттар цар: - Хъагулѣе шоай хѣамаш, бандиташ! Пхѣйтта минот ха я шоана. Арадоахаш да шо. Чехка! Чехка! - хѣара деша тѣхъа бувца тоам боаца мотт лебора цар. Йоккхача сага деррига а кхетадир. Сѣа кисѣа Юдоарждадаь, ший а воккхача сага а хѣамаш - уж дукха яцар, царна гѣа гѣайба билла, хъоарчайир цо. Мотти, ювргѣеи, боккха боаца кѣувси воккх кисѣана юкъехъоарчабир. Тѣаккха,

кисеш д'атийга, т'аг'юлла чехкка бох бийхар. Леллаше, ший несарашка а йолага а – Султана наьнага – ше даър хьаде аьлар. Сона хетачох, 2-3 минот ха мара йоаянзар цо цу берригача балха. Несарий а йола а сихбора. Т'аккха, са кулг лаьца, кхий чу яхар из. Тхона т'ехьахьожаш вар цхьа салте.

- Д'алаца гали, - аьнна, цу чу хьажк'аш чуйохка йолаелар. Ши гали дизар оаха хьажк'ех, вокх яьшка чура ах гали жувр а чубехкар. Чувенача капитана, ц'ог'ла т'ахьекха, эхкхавир салте. Са кулгах катеха, со а йоккха саг а д'атеттар. Во мотт бувцаш, жувр йобоассабир:

- Оакхарий! Дерригаш довргда шо моцалла а шелалла а! - коа д'ааратеттар тхо...

Мехкадаьхача хана тха виъ саг велар:

1944 ш. - даь-нана;

1945 ш. - даь-веший йола Хьава;

1946 ш. - даь-да;

1948 ш. - да...»

Ший шийтта шу даьннача хана денз кхьаьгеа волавенна хиннав Ахьмад. Юхьанца из балха хиннав «Хьалхалатта болхло» яхача колхозе. Лира ханаш хиннай уж. Хье моцал валавоалле а ялат лочкьаде йиш хиннай, гучавоале 25 шерга кхаччалца суд йот'аюллаш хиннай. Колхозашта керте латта хьакимаш лувцаш чубехкаш хинаб, цар бехках доацаш, ялаташ во хьийкьа, тега декхар кхоачашдеш ца хуле. Лавта оахаш воаллаш, дахчан нохаро лозаваь Ахьмад дарбанче кхоач, цигара из ц'авале, Даьла йоажалах кхалх цун да - Муса, из т'ла а воацаш д'аволл из. Х'анз цунна т'абисабар з'амаг'ла бола вежарий Бекхан, Мусост, Саварбий, Салман, Мухтар; нана - Малсаганакьан Лимнат. Кхьаьгеама т'ера а сабаре а волча Ахьмада из деррига ла хала дар, х'аьта а вега хьовзанзар, воча новкьа валанзар, ший а дезала а сий лакха лоаттадергдола оаг'ув хержар цо. 1946 шергара 1953-ча шерга кхаччалца, цо кхакьег «Металлист» яхача пхьоалле, дахчанпхьар волаш. Цунца цхьана сайранарча ишколе дешаш а хул из. Кхы а цхьа шу даьлча, цар дезал баха д'аболх Фрунзе, цигарча №5 йолча ишколе чакхийоаккх цо итт класс, из нийсделар 1955

шера. Атгестата т'ла латтараш, цхьа кхоь мара йоацаш, ерригаш йиаш пхиаш хиннай цун. Цига ше деша ваг'аш, йурийна болх лаха водаш хиннав вай мехкахо, сайрийна - деша. Цу заман чухьа Ахьмада даьча цхьан йоазонга хьожаргда вай, цо кхьастта дика гучадоаккх цу ханарча заман куц а з'амигача сага дезала хьал а: «Сона-м хац ер а хала ха еце, хала ха мишта хул. Ахча дац. Балха вац. Болх бе моттиг кораяг'лац. Наьха квартире дах, вешта аьлча, тхоай тхов-к'ийле яц. Юхалург ахча дала саг а вац. Тахан наха д'адала дезаш ва 1600 сом, кхоана хьалдаа х'ама дац. Цхьан оаг'орахьара веллал х'ама да ер, вокх оаг'орахьара сагота хьал да эттар. Массанена хов сона ахча дезилга, сона т'лаэттар таро еха болх болга, х'аьта а согахьа букъ берзанийя д'аовтт. Кьел, ма хала а во а х'ама я хьо! Кхьаьгеам, ма дика, самукьане, ираз дахьаш ба хьо!..»

Оалаш ма хиллара, халонаш а саготонаш а цкьа кхоачалуш, д'айоалаш я. Вай ц'адаккале, Фрунзерча политехнически института горно-металлургически факультете деша этта хиннав вай мехкахо, х'аьта 1957 шера цо ше хьаьжовайт Буро т'арча цу тайпарча факультете. Цунна тешал деш я Фрунзерча институту цунна хьаенна хинна, стипенди хьожадарах йола справка. 525 сом стипенди ийдеш, 3-ча курсе деша ваг'аш хиннав из ц'авоаг'лача хана. Институт цо чакхийоаккх 1960 шера, цигара д'ахьожаву Нохч-Г'алг'ай карьероуправлене цхьан даькьа (нохчий Аргуне) кулгалхо волаш. 1966 шера наькьашт'аьш деча урхаллен кулгалхо хул цох. 1980 -1994 шерашка «Нохч-Г'алг'айгражданстрой» яхача проектно-г'ишлошгьара цхьанкетара керте лавтав Мусе Ахьмад. Цунна чуйоаг'аш хиннай 3000 саг юкье вола 26 кхьаьгеама моттиг. Цу ханарча республике из мо йолча йоккхача треста керте латташ из воацар г'алг'ла хиннавац, цига кхьаьгеаш дукха г'алг'лай хиларах «г'алг'лай трест» аьнна ц'и д'аяха хиннай из. Цу йоккхача моттига кулгал деча хана, ший хулачох г'алг'лай лавта г'ишлош е, наькьаш тоаде г'ерташ хиннав из, цхьайолча хана уж моттигаш балха декхарашта юкьейихьаеце а. Массарех юхедисар мара г'алг'лай кхаленашта х'ама кхоачаш ца хиннадаь, цхьацц аьттонаш лехаш хиннад цо, цигарча бахархой хьалаш тоаде. Балха моттигаш хьаеш, наха шоай дезалашта нап'аг'ла т'адаьхьаргдолча г'улакха г'ло деш хиннад цо, х'аьта хьаьбе болх вай мехка массаза хинаб, нагахьа санна лертт'ла доал а кулгал а деш вола саг хьалхалатташ хуле. Цо даьча лоарх'амеча балхех ца' ба Шолже (цу хана Орджоникидзевски станица оалар цох) 38 км й'аьха хин турбаш чухьакар. Тахан царна чуг'юлла ло-

1901 Бреханий. П'аьновский-Береза. Р'уьр-А'ишет с'ишетиний ордисеьр 1938 г.

аттадеш да цига бахача наха мела хий, из царна лоаттадергда кхы а итташ шерашка. Наьсаре 4 км хин т'ахотташ йола турбаш яхкийтар а Мусе Ахьмад ва, ше кулгал а деш. Цар, карарча хана, лакхара дикал йола хий лоаттаду г'алий т'ла бахача наха, хетаргахьа, кхы а 50 шера а лоаттадергда.

Вай Сибре дигача хана, вайнаьха кашамашкара кхерех даь чурташ д'акхухьаш; наькьаш, бассейнаш деш хиннад йаьсача наха, уж деррига кхерий-чурташ хьагул а даь, Шолжа-Г'алий т'арча С. Орджоникидзе майдан т'ла, мехкабаьхача нахах бола дагалоаттам биц ца болийташ йола моттиг-сийленг хьадаьд цо. Дукхача, 1994-ча шерга кхаччалца хьалдаьча маьждигашка даькьа лаьца саг ва вай мехкахо, х'аьта Ж'айрахьара маьждиг хьалдар кхьастта а цунна баркал ала дезаш г'улакх да. Х'анз мара хайнадац сона Шолжа-Г'алий т'ла В. Ленина урам т'ла, «Нохчий гастронома» юххе 80-ча шерашка хьалдаь хинна 16-зза в'ашт'ара даь ц'ла Чуранакьан Ахьмада т'ахьожамца даьлга. Шахьар т'ла, цу заман чухьа, эггара лакхаг'ла дола ц'ла дар из, наха тамаш еш а дар.

Дукхача кхьамех болча наха юха-юха шоай йоккхача кхьаьгеама тоабанна керте из хилча бакьаьха хеташ, цун оаг'ув хьаллаьца хинаб массехказа. Цул совг'ла, йаьдало зийнабар цун кхьаьгеам, цунна еннайр «Сий дара хьарак» яха орден, дукха лерх'ама грамоташ, из дуккхача хийржавар Шолжа-Г'алан депутаталла, иштта «Нохч-Г'алг'айчен г'орваьнна г'ишлошхо» яха еза ц'и еннайр цунна. Цо хьаьяр Наьсаре, Маг'албике, Сипсой-Г'алий т'ла кхоь г'ишлошхой тоаба. Царех т'ехьарьяр х'анз а йолаш я, яхаш, дувц. Цар даькьа лаьцад республике керда г'ишлош хьальбече а кхьанарьяраш тоаеца а.

Дукха кхьаьгийгадар Ахьмада вай паччаьхьалкхе а мохк а меттаоттабе г'ерташ, 1992 шера фусамех бехача наха г'ло-новкьостал деш, цо кулгал дир т'емах байдда баьхкача наха г'ю деча ганза, ара бисача наха тхов-к'ийле йалашгье, даар-дувхар лоаттаде г'ерташ

кхьаьгийгар цо.

1997 шера денз, из болх беш хилар, Махьмада-Хи т'арча мехкдаьтта чакхдоахача завода директора г'юнча волаш. Ше мел йоаккха ха республикан юкьарча вахаре даькьа лоацаш яьккхай Мусе Ахьмада. Ца хьоадича нийса хургдацар аьнна хет сона, цои цун фусам-нанас К'юриганакьан Либиханеи хоза а ц'ена а дезал кхебаь хилар. Цар да ши во'и кхо йо'и. Мухьмад вай лоаман Ж'айрахьа гостиница яь, цига кхьаьбегаш ва; Рашид цхьан юкьа республикан г'ишлошгьара министр хилар, х'анз Ростовски областесте ва кхьаьбегаш, карарча хана Ж'айрахьа кхале бахача наха хий чудуллаш воалл. Мареми Фатимаи лораш ба, уж Москве бах; х'аьта Лизас Инг'У яьккхай, из ший наьнаца Центркамазе йеш я.

Г'ишлошхо вале а, дукха литература дийшача сагах тара хийтар сона Мусе Ахьмад, цун йоазошта юкье да цо хьаьздаь хьакьалера дешаш, зиракша нахальгьа шоай уйлаш. Цул совг'ла, даьнаьнаца Кьор'ла йомадеш хиннав. Бусалба динцара безам даим цун дег чу баьха хилара тешал деш да 1996 шера из Хьаж'ц'ла ваха хилар. Кхьастта со цецвоаккхаш, тамаш яйташ х'ама нийсделар, цо ший кулгача яздаьча каьхаташка хьежаш. Цхьаннахьа а ишколе г'алг'лай мотт йомабаь воацача цо наьна меттала язьяь оаг'ув яйра сона. Ший кхьаман меттацара безам дег чу бахаш хиннав г'ишлошхо, шийна из хьешаш хиннабеце а.

Карарча хана Мусе Ахьмад воацаш ва, из кхелхав 2000-ча шера тов бетта 2-ча дийнахьа.

Марема ший даьх яздаь книжка деррига а 50 мара хиннадац, бакьда тахан из деша йиш йолаш ва деша ловш мел вар, интернета «Дзурдзуки» яхача оаг'он т'ла латташ, хьадийлла деша йиш йолаш да из. Цу т'ара сурташ да мах баь варгвоацаш, Ахьмада бовзаш а безаш а хинна нах гойташ. Царех ца'л ва вай кхьаман наха боча вола Беканакьан Мажита Сергей. Книжканна деша хьалхе санна автора ший даьх аьннача дешашца чакхдаккха лов сона ер йоазув: «Чуранакьан Мусе Ахьмад г'алг'лай культура а йадаташ а - Эхь, Эьдел, Г'улакх леладу, тайпан цхьайт'лаг'ла доал кхьаьча Чуранакьан (Цуров) викал ва. Хьаькьал дола кулгалхо, сабаре хьехамча, балхарча наха сий деш, дезала дукха везаш ва. Г'алг'лай аьлашха ва из доккхача а з'амигача а г'улакхашка...»

Цхьаькха цхьа х'ама дар са Марема аьнначоа т'агоха, Ахьмад хиннав вай мехка лорабо а, эпсара дарже а латташ, лейтенанта ц'и лелаяьй цо. Из кхьастта лоарх'аме масал да, аьнна, хет сона, вай таханарча кхьонача т'ехьенна, Даьхе лоарх'ача а из лораеца а даькье.

Йаьдала болхлошта дукха х'ама довзийташ хилар тохкамхочун лекци

Гаьгенаькьан Марина

Арахьарча тохкама полковник хиннача Вавилова Еленай лекци Йаьдала болхлошта дукха х'ама довзийташ, кердадоаккхаш хилар. «Кхетам. Паччаьхьалкхе» яхача проекта г'юлла д'ахьош болх бар из. «Сердалога» из хоам бера кагирхой г'улаккхех йолча Комитета керттара болхло йолча Г'улой Аминайгара.

«Вай мехкара 200 совг'ла Йаьдала болхло вар цу кхетаче гулвеннар. Арахьарча тохкама полковник йолаш кхьаьхийгача Вавилова Елена дийцар, малаг'ича тайпара хила бега Даьхенцара безам 20 шера хьай йоацача ц'ераца вахаш, бакьдар кьайлакхухьаш дезал ураоттабеш хьохилча. Тохкамхошта эггара лоарх'амег'идараш довзийтар цо гулбеннарашта.

Кхьастта терко т'аяхийтар сага хьалах кхеташ хилара, сага деррига а ше хьадувцаргдолча тайпара бувзам хьаоттабе ховш хилара», - дийцар тха газетага. Елена дийцачох, ц'ен-даьца Безруков Андрейца 20 шера доазол дехьарча мехка баьхаьб уж, эггара хьалха Канаде, т'аккха Франце, США. Шоай да, нана эрсий тохкамхой бий ца ховш хьалкхийнаб цар дезал.

«2010-ча шера д'алийцар тхо, г'алатдаларах-м лувцанзар, тийшаболх бир тхона, бакьда тхо гучадаха-м меганзар. Д'а-хьа хувцам баь, мехка довла аьттув баьлар тха, Йаьдало боаг'гача боараме болх д'абихьа», - дийцар Вавилова Елена.

Мукъамаша ткъамалдаьккха вахар

Композиторах Малсаганакъан Заремай кхоллама накъбах

Гарчакханакъан Сали

МоллагIа цIай е деза денош гаргагIергача, айса даьча йоазошка хъажа безам хул са, къьанарча суртий альбомага санна. Царга хъежаш, цъхъачар тIа саца, уйла е, из йоазув кхоллара бахъан дагадоха, мишта хилар цу тIа вувцача сагацара вашагIкхетар, къамаьл – шеддар юха духъалъотт ширача альбома оагIонаш санна. Иштта хъежаш вагIаш сай бIарг тIаэтта йоазув юха деша ловш хул. Кхалнаьха деза цIай тушола бетта 8 ди тIаотташ, са теркам тIаэза йоазув дар гIалгIай къаман композитор йолча Малсаганакъан Махъмад-Сале Заремайх цъхан хана даьр. Из юха а шуца деша безам ба са тахан.

Шоаш къона бале а, дIатехкача дукха хало лайна, доккха гIулакхаш карахдаьнна нах кIезига бац вай къаман. Саг велаш хилча, цо хоза барзкъа тIадийхача, илли аьлча, из ираз долаш ва мотт. Массакхана хилац уж хIамаш шийца дола саг ираз долаш. Цунна чухъа дукха саготонаш, гIайгIаш яхка тарлу. Ишттача нахах я Насаре яхаш йола Малсаганакъан Махъмад-Сале Зарема. Цъха гIайгIане ладувгIа йиш санна да цун деррига вахар. Из дувцача хана, сона духъалъух дIадахача бIаьшерен 70-гIа шераш. Ах бIаь шу гаргта ха из хинна. Насарерча №1 йолча юкьерча ишколан спортивни майданца гIай долаш бахар бе-беча тайпаех бола нах. Царех ши ков Малсаганакъан дар. Гуйрийна бешарча картаьх даьккхача зIарал хъасехъабалъча, ишколан коа хулар цига даха бераш. Къьастта а дукха бераш долаш бар Малсаганакъан Iаддала Махъмад-Салеи Албохчанаькъан Ювсапа Цаэшей дезал. Марем (Радимхан), Роза, Лейла, Мухъмад, Гилани, Зарема, Iашат, ИбрахIим. Иштта яр, цу цIагIара арабувлаш, тхо дешаш долча ишколе хъаихача дешархой цIераш. КIанкIашта юкье воккхагIа вола Мухъмад тхоца цъхан классе вагIар. Дезала да, зIамагIа йолча классашка тхо дагIача хана, тха ишколе завхоз волаш болх беш вар. Цъхан хана ког лозабай волчох тара вар из, цудухъа волавелча кIезига астагIетар. Ишколага а гIо эшаш долча берашка а цIоагIа хъоажаш вар завхоз. Ялх бутт баьлча денз да воацаш со волга ховш, цъхан шера сона ботинкаш елар цо. Уж цIе бос болаш яр. Аз тIаювха ца тугаш, нана сога лувш, дукха лаьттар уж. ЗIамагIача берага товш хул из бос бола барзкъа, хIаьта а

сона иштта хетацар из. Юкхера, шелал михъаръаьлча тIабувха бийзар са йиигачох тара бола когагIирс. Вешта аьлча, хоза боакхаш дезал бар вай бувцараш, гонахъарча нахаца товш, Iимерза болаш. Каст-каста тхоашца цъхан классе вагIа Мухъмад волча хъоашалгIа дахача, тхона гора Iалаьмаге дукха а тайп-тайпара а пластинкаш, уж дIалокхаш бола гIирс. Цу гIулакхо цIокъолоато санна чуувзадора тхо цар фусаме. Цъхайолча хана ишколе хъайяя лакха а таро хулар. Цу хана тхона хацар берий нана, зIамагIа йолча хана денз, пандар локхаш, ашараш езаш хиннилга. Цунгара хъадоагIаш дар аьнна хет сона цар цIагIа тайп-тайпара иллеш декаш хилар.

БIарг хилча санна, эргадьлар цу дезала хIама. Заремай ялх шу даьннача хана, дезала да ла, хIаьта кхы а дий шу даьлча нана йоацаш а дус цIа дIаза дола бераш. Укхаза царна эггара цIоагIагIа накъаванна саг вар Албохчанаькъан Ювсапа Iаьла, кхыча дешашца аьлча, берий наьна-воша. Карарча хана из гIорваьнна Илманхо ва, вахаш а болх беш а Москва ва. Профессор, техникески Илмай доктор, Россее инженерий-трибологий вице-президент, Москверча МАИ техникески информатикани машинанш яра технологей кафедра заведующи, академик ва. Эггара зIамагIа вола ИбрахIим, цIоагIа хоза кIаьнк вар из, дIавуг наьна-вошас. Дикка ондаваллалца цунца вахаш, Москверча ишколе дешаш хул из. Шийна могаш дола гIо ду вокхарна а. Цъхъаькха цъха хIама а да са укхаза белгалдаккха безам болаш, Ювсапа Iаьла ва халкъа поэта Янданакъан Жамалдий цIагIа мара йоаца йоI Марем йига найц.

Къьастта а дезала хало IотIайижар цIагIарча йоккхагIа Марема. ЦIен доал дер а берашка хъожар а из яр. Цудухъа, ишкола яккхарал совгIа, кхы дIахо деша таро хилац цун, амма зIамагIабарашка дешийта гIертташ шийна могоар ду. Зарема ашараш дукха езаш яр. Цкъа-дале, уж цунна езялийтаяр нанас. ШозлагIа-дале, пандар дика локхаш яр МагIалбике яхаш хинна наьнна Саккхаланаькъан Косихан. Йоккхалгахъа леста, пандар дIалакха ца могаш ше йисача, багах муам боакхаш, ашараш лекхаш хиннай къоаноcho.

«Вахаре нийслуча моттига хъежжа хулар цо боаккхаш бола муам, - дагалувц Заремас. - Харцаьха лелачоа боаккхаш цъха муам хулар, дикадар даьчоа боаккхаш кхыбар хулар, бегваккха везаш хуле,

кхоалагIбола муам хозар цунгара». Цъхан юкъя Марем фортепьяно Iомабе ихар. Мухъмад берий ашарий ишколе ах шера каьхата пандар Iомабеш хул. Iашата фортепьяно класс чакхйоаккх. ИбрахIим чIондарг лакха Iомалуш хиннав. ХIанз а лакха хов цунна, кхыметтел шайтIанна а локха ца бенна пандар. Шоана а хеза хургда из-м, деррига пандараш дIалакха мегад йоах шайтIанна. Бакъда чIондарг локхаеннаяц цунна. Цудухъа вайнаха еза лоархIаш я чIондарг.

Ялх шу даьлча яхар Зарема фортепьяно Iомабе. Насарерча ашарий ишколе цунна из хъехаш хиннарараш, Буро тIара Iоухаш, кхыча къамех бола нах бар. Гитара лакха, халхабала, илли ала ховш бар цига деша баьгIараш. Цъхайолча хана пионерий ЦIен цIерагIа республике баьккача хъаьшашта духъалбаха, бе-бе делегацеш ашарашца тIаэца езаш хулар. Царца хулар Зарема а. ВорхI шера деш цо цига, дIахо – Шолжа-ГIала. БархI класс яккхачул тIехъагIа ашарий училищен хора дирижёрараш кийчбеча отделене отг из. Цига дирижёра гIулакх Iомадаь ца Iеш, Iомабора фортепьяно, илли алар. Хъехархой йоккха говзал йолаш бар цунна нийсбеннарараш: Янданакъан Мухъмада Мадинати Сумилиди Тамара Фёдоровнаи. Ха сиха дIайода.1999 шера Малсаганакъан Заремайх хул ГIалгIай республикан Хамхой Ахъмада цIерагIа филармоне хора шоллагIа дирижёр. Хъалхарвар Горчханакъан Мухъмад вар. Из йоккха говзал йолаш, дикка ха яха, Шолжа-ГIалий тIа болх баь саг вар. Заремас яхачох, дукха хIама дар цунгара Iомаьла, хъаэца йиш йолаш. Хора чувоагIараш 50 саг вар. ХIаране оаз нийса екаргIолча тайпара дIаоттае езар. Из мел хала болх ба-м сона хов. Со ишколе дешаш волаш, цига вIашагIьеллаяр дешархой йоккха хор. Тхоца болх беш хиннар яр хора дирижёр говзал Iомаь йола Инаркъанакъан Хасолта Мадина. ТIехъагIа цох хул поэта Хъоашаланаькъан Iаьлий сесаг. ДагадоагIа сона, мел дукха къаьхегар цо тхо дерригаш, цъхан оазаца оалаш санна, илли дIаала Iомадеш. Халкъа иллеш эрсий а гIалгIай а меттала ала дезаш хулар. Цул совгIа, Заремас болх бора къаьстгача иллиалархошца а, цар концертмейстер йолаш. Масала, Хамхой Бориса иллеш доахаш, дуккхазаяшка-пандар тIехъалийкха я из. ХIанз а бу цо цкъаза цу тайпара болх. Цу хана ший иллеш язде а йолаелар. ДукхагIа цо яздора Малсага-

накъан Розайна, БIарахой Любайна. Хъалхарчо дIаоала «Безам» яха илли, шоллагIчо дIаоала «Дунен чу хоза хъо цаI я сона» яздаьр Зарема я. Цар дешаш яздаьраш ба Йовлой Илеси Хамхой Ахъмади.

Вайнаьха ашараш фортепьяноца дIалокхалургIолаш тоаеш, дIаязъаьй цо. Кхеллай инструментальни пьесаш. Царех цъхъадола балхаш тIадолаш «Безама ашараш» яха ашарий гуллам арабаьккхаб цо 2006 шера. Из иллеш оалача, ашараш локхаш болча наха накъабарба аьнна хет, хIана аьлча цу тIа да иллей дешаш а, ноташца дIаязъаь, дIалакха мара ца езаш, ашараш а. Царна юкье да Чакхенаькъан С. яздаь «ГIалгIай гимн», Пхылекъонгий М-С. «Лоаман оаз», Гаьгенаькъан Гирихана «Насарере», Йовлой Илеса «Рузкъан болх», Султганакъан Лемкай «Везачунга» яха, кхыдола иллеш. Из ах гIалгIай, ах эрсий меттала да.

ДIахо дIайодача хана, 5-6 шера цо болх бу Лоаман кадетски корпусе. Укхаза хора а оркестра а дирижёр хул цох.

- Оркестр яр цига? Ховрий акхарна инструменташ: бе-бе пандараш, зурмаш, фаташ - дIалакха? - хаьттар аз цунга.

-Со цига балха яхале, царца къаьхегаш музыканташ хиннабар, цудухъа дика Iомабаь бар уж. Валторнаца, кларнетаца, турбаца, фатанца хъакхаштаьнна бар. Цудухъа дукха хала дацар царца болх бе. Бокъонца йола духовой оркестр яр из. ХIаьта хор 30 сагах латташ яр.

Дирижёра цунца Iомадора ше яздаь иллеш. Царех яр Барханой Ийисас дешаш яздаь «Кадетий гимн». Из шоззакхозза Москве баха болаш, дIалокхаш хиннай. Иштта дика дIаоалар цо «Кадетий марш» (дешаш Угурчанаькъан Азлат-Гире), эрсий меттала яздаь «Даьхе-нана» яха илли (дешаш Барханой Ийисай), кхыдараш. Цъхъадола Заремай иллеш геттара гIордаьннад, масала, ГIалгIай Республикан 20 шу дизара хетадаь Кремле хинна концерт хъадийллар цун «Ма еза я хъо!» яхача иллеца, цун дешаш яздаь Таренаькъан Бахъаудин вар, дIааьннар Янданакъан Хъава яр. Иштта республикан 25 шу дизара хетадаь Москве хинна концерт хъадийллар юха а къонача композитора «Наьначе-ГIалгIайче» яхача иллеца. Цун дешаш яздаьр Коазой Аслан вар. Кхы а цо яздаьд чIондарг хъалха локхаш дола оркестра концерт. Из кхаь даькъаьх латташ да. Язъаьй мерзаш долча бий пандара сюита; Янданакъан Жамалдий стихашта йола вокальни цикл. Цун цъхъадола балхаш довзаш да вай ре-

спубликал араьха. 2002-ча шера ХIирий республике, Янданакъан Мадинат дирижёр йолаш, цигарча Паччахъалкхен симфонически оркестра концерт хилар. Цо дIалекхар яр «ГIалгIай мукъамашта йола фантази». 2009 шера из фантази йийкар Тбилисерча консерваторе. Вай республика кхеллачул тIехъагIа хъахинна эггара хъалхара симфонически произведени яр из. Цун мукъам кхеллар яр Малсаганакъан Зарема.

Лакхе вай хъоадаьрел совгIа, цу гIалгIай хьинар долча кхалсага кхыдола дешараш а дийшад. 1985 - 1990 шерашка цо чакхъаьккхай Краснодарера культуран институт. Цига яккхача хана, йоккхача хораца болх бе безаш нийслора, хургIолча говзала кIоаргенашкка кхача гIертташ. ДIахо цо деш С. В. Рахманина цIерагIа академе. 2008 шера 25 мае хъаденача диплома тIа яздаьд, из композитор а композици хъехаш йола хъехархо а я, аьнна. ХIанз композиторий Союза юкьеьха йиш йолаш яр из.

-Йоазонхой Союзе дIаэцаш хилча, шин сага могоавеш тешал язде деза, композиторий миштад из? - хаьттар аз цунга.

-Композиторий а да-кх из иштта. Яздаь иллеш, кхыча жанрех йола ашараш хила еза. Шин сага тешал хила деза. Уж дар аьнна, хъа ашараш кхелахошгтаа еза ца лойя, композиторалла дIа ца эца а тарлу.

Бакъда Зарема композиторалла дIаийцар. Из хилар 2008 шера оагIой бетта 4-ча дийнаьха. Из дIаэца могоаьрар бар Ростроверча консерваторе профессор В. Ходош, ХIирий Республикан композиторий Союза председател А. Макоев. Каста цунна каргIаьннар дика гуш хилар «Асса» яхача гостиницан актови зале хиннача юбилейни сайренга хъажа баьхкарашта. ГIалгIай мехка композиторий Союза чувоагIаш виь саг ва, бакъда из дешар дийша, диплом долаш цъха Зарема мара яц.

Цу тIа кхоачалуш дац Малсаганакъан Заремайна ка-

рахдувла дика гѳулакхаш. Из хьехаш я Наьсарерча ашарий ишколе. Яьшка-пандар лакха Юмалуш, из йолча ухаш 8 бер да. Царех бокшонца бола музыканташ хьабе гѳерташ, низ ца кхобеш, кьахьег цо. Дуккха хлама хлангле карах а даьннад хьехархочоа. Цо хьийха мехкарий доккхача дешарашка кхайдаб, цьхабараш дийша а баьннаб. Мархенаькьан Людмилас Нальчикера Кьилбаседа Кавказа искусствай институт яккхай, Хазанаькьан Марина Петербургерча ашарий училище арфа лакха Юмалуш я. Колой Аьсет Петербургера Н. Римский-Корсакова цѳерагѳа консерватори яккха я, из хланз доазол арахарча мехкашка хулача яхьашка дакьа лаца ух. Хиннай Итале, Франце, толашагѳа йола моттигаш а яхьай цо. Болх беш я Казанерча цьхан театре. Москвера консерватори яккха цѳаенай Янданаькьан Хьава. Цо П. И. Чайковске цѳерагѳа консерваторе сцена тѳа ловзаяьй «Евгений Онегин» яхача операн юкьера Татьяна юхь. Цу масалаша дика тешал ду Заремас хьегаш дола кьа бакьахьаралар юташ хилара.

Дукха бовзаш, безаш нах ба гѳалгѳай кхалсага Россетайп-тайпарча мингашка. Цо хьоашал леладеча наха юкье ба С. Гринѳв – Астраханерча симфонический оркестра дирижѳр, Ю. Верѳкина – Салехардера композитор, Буро тѳара И. Керничная – чѳондарг локхар, А. Макоев – Хирийчен композиторий Союза кулгалхо, Москвера пианистка А. Диланян, хораца болх бу М. Казакова – Махачкала, кхьбараш. Кьаьстга дезаделар сона цо хьахьекха сурташ. Масала, царна юкьедар из нохчий композиторца Бексултановгѳар Юмарца, Махачкалерча Кожлаев Мурдаца, хирий композиторца Макоев Ацамазаца, Янданаькьан Мадинатаца латтараш, кадетащца болх беш даьхараш.

Дезала гѳулакх мишта латтах безам хургба цьхаболчанаьха. Из карарча хана маьре я Яндарерча Поалангхой Адамга. Цун филолога балха говзал я. Цьхан юкьа цо болх баьб Шолжа кхалерча интерната директора заместитель волаш. Цѳаваха, Гирмерча цьхан училище хьехархо-психолог волаш кьахьегаш ва из. Заремай ший бер дац, бакьда 5-ча классера денз цо хьалкхеваьв маьр-воѳ Абукар. Из хланз Краснодаре компьютерца болх бе Юмалуш ва.

Цьхаьца юкьарлон балхаш а леладаяд цо. Шозза Наьсарен-Шахьар тѳарча Совета депутатгалла кержа хиннай из. Ше цига яккхача юкьа наьха хьашташ, царна дукхагѳа да-

гадоахкараш кхоачашде а гѳийртай. 2012 шера гѳалий тѳарча Совета председателазаместитель а хул цох.

Цо беш бола болх зийнаб паччахьалкхено, цудухьа сийдола а еза а цѳераш еннай цунна. Малсаганаькьан Зарема я Гѳалгѳай Республикан культуран, Гѳалгѳай Республикан искусствай гѳорьяьнна болхло. Республикан кулгалхочо Евкуранаькьан Ю.Б., паччахьалкхен председателаз Чиленаькьан М. баркалаш кхайкадаьд цунна. 2020 шера цунна деннад «Наха езаш тѳаийцар яха сийдола диплом», из цунна дала-ра бахьан да, Даьгѳастен а Гѳалгѳай республикан а ашарий искусство дѳерлакхувлар а даьхьалхакувлар а. 2014 шера композитора дакьа лацар «Алане Гуйренаш» яхача 6-ча дунен халкьашта юкьерча фестивале, цигара а диплом даьхьаш цѳаера из.

Амфитеатре яр вай филармони, цига иллиалархошца болх беш из йоаллаш нийсвелар со. Укхаза бар вайна бовзаш бола Барханой Заьлмаха, Іахилганаькьан Хадиза, Дзортанаькьан Милана, Йовлой Хьава, Бѳарахой Макка, Майсиганаькьан Роза, царех тарра кхьбарш.

- Тха хор хьаеш, цунларде лаяттай ала мегаргда композитор а концертмейстер а йола Малсаганаькьан Зарема, - йоах 1995 шера денз филармоне солистка йолаш хьайоагѳа Розас. - Иллеш дика Юмадеш, шаьрдеш болх бу оаха цунца. Цул совгѳа, моллагѳа Іа тѳадихьача гѳулакха а, хьона гѳо де кийча йолаш, дика новкьост я из.

Цу тайпара я Хадизай уйла а:

- Оаха Малсаганаькьан Заремайца керда иллеш Юмаду, тха говзал дѳерлакхувлаш а, хларане вѳаший тара йоацаш репертуар хилийта гѳерташ а, хьайоагѳа из. Лоацца аьлча, наха тхо дезалургдар де гѳерт. Дукха дика хлама да цунгара Юмаде йиш йолаш. Ший болх, деррига дог дѳалуш, бу цо.

Эггара дукхагѳа дагадоаллар, кхоачашхилча бакьахьа хетар фуд, аьнна, хаьтгача, композитора аьлар:

- Аьса мел язъь ашараш, иллеш кѳа тѳа араьхарал чѳоагѳагѳа сона ловш цьхаьккха хлама дац. Иштта чѳоагѳа сатувс вайцига симфонический оркестр хьаярга. Цул совгѳа, аьса йолаяь, язъеш йола симфонически поэма дика дѳаькхьаккха лов.

Ер йоазув Заремайна дукха дезача дешашца чакхдаккха безам ба са, уж аьннар ва Э. Григ: «Дешашта цькьаза эшаш хул ашараш, бакьда ашарашта цьхаьккха хлама эшаш хилац».

Федеральни проекта чудоагѳаш, Гѳалгѳайчен хишта гонахьара моттигаш цѳенъергья

Султиганаькьан Йоакьап

Гѳалгѳай мехка 2026 шера хишта гонахьара моттигаш цѳенъергья, цох дийцар дукха ха йоацаш Іалама Министерстве даьхьош хиннача кхетаче, яхаш, дийцар «Сердало» газетага ГѳР Іалам лорадераша.

«Сурхо, Эса хиш цѳендеш болх даьхьар, хланз из болх

даьхьош ба Яндаре. «Россе хиш» яхача федеральни проекта дехар кийчдаьд Наьсар яхача хин йистош цѳенъера проект кхоачашъеш, из даьха да 12 км. Проект кхоачашъе тарлуш я 2027-2030 шерашка», - аьлар хоамо.

Белгалде деза, вай республика юкьейоагѳаш я дикагѳа болча пхе мехка. Из белгалдир, дѳадахача шера «Россе хиш» яхача Еригроссийски

боламе, хишта гонахьара нувхаш дѳаяхара тѳехьа дика кьахьегарах республика белгалъялар.

Хиний таронаш лораьр - мах баь варгвоацача тезача хин - Гѳалгѳайчен керттѳера декхар да. Цо доккхагѳа дола дакьа дѳалоац мехка экологически таронаш тоаяра юкье, хин гѳишлош цѳенъяр керттѳера дош хиннад вай массаза.

Гѳалгѳай мехка даьхо даьхьош ба нувхашцара хьал нийса леладара болх

Султиганаькьан Йоакьап

Гѳалгѳайче даьхьош ба регионера нувхий хьал тоадара болх. Цох дийцар аргѳанара Іалама Министерствон балха кхетаче даьхьош, яхаш, хоам бу «Сердало» газетага Іалам лорадераша.

«Балха чаккхе еш, даьхьош хиннача кхетаче дакьа лоацаш хилар Гѳалгѳайчен Паччахьалкхен Председателаз Гѳонча Кокурхой Адам. Экологи лораяра боахама кулгалхочо Мизенаькьан Микаила дийцар 2025 шера баьча балха толамех», - аьлар хоамо.

Белгалду, «Экологически дика хьал» яхача кьаман, иштта «Кертѳѳера лостам» яхача федеральни проекташ кхоачашъѳара чудоагѳаш; Илдарха-Гѳалан, Наьсарен кхалажаш Паччахьалкхен реестра юкье лоархѳаш я, гонахьара Іалам толхадеш

йола моттигаш санна. 2030 шерга кхачалехь, дѳаяккха лаьрхѳаца 50 моттига юкье а я уж. Карарча шера говзанчаш дѳаболалургба кийчъе уж дѳаяхара йола каьхатий кийле.

Лаьрххѳа даьхьош ба нувхашцара хьал тоадара болх. Цунна чудоагѳаш, кхоачам

болаш тѳехьара тѳа контейнераш ийцай, цул совгѳа коммунални совъяьнна чѳоагѳа нувхаш лелаяра, уж чакхъяхара комплекс я Йоккхача Ачалкхе хьалъеш.

Экологически таронаш тоаяра хаттараш республикан Іаьдала теркама юкье да.

«ГОРЯЧАЯ ЛИНИЯ» ПРАВИТЕЛЬСТВА РИ ПО ПРОТИВОДЕЙСТВИЮ КОРРУПЦИИ +7 (8734) 55-11-57, ЕДИНЬИЙ ТЕЛЕФОН СЛУЖБЫ СПАСЕНИЯ 112

СЕРДАЛО

Учредитель: Государственное автономное учреждение «Издательский дом «Сердало»

Главный редактор: Курскиева Х.А.

Адрес редакции и издателя: Республика Ингушетия, 386101, г. Назрань, Тер. Центральный округ пр. И.Базоркина, 60. Тел.: 8 (8734) 77-11-84 Бухгалтерия: 8 (8734) 77-10-85.

Газета зарегистрирована Управлением Роскомнадзора по Республике Ингушетия. Рег. номер ПИ № ТУ 06-00033 от 16 декабря 2024 г.

E-mail: serdalo@yandex.ru Сайт газеты: serdalo.ru.

Набор и верстка произведены в компьютерном центре ГАУ «Издательский дом «Сердало».

Время подписания номера по графику в печать: 11 марта 2026 г. Фактически 17:20.

Точка зрения авторов может не совпадать с позицией редакции. При перепечатке ссылка на газету обязательна. Письма, рукописи, фотографии, рисунки не рецензируются и не возвращаются. Свободная цена

Газета отпечатана в издательстве «Южный регион», с готовых диапозитивов Адрес: 357600, Ставропольский край, г. Ессентуки, ул. Никольская, 5. Заказ № Тираж: 2000 экз.

Дзюдоиста Оздой Руслана къахъегам теркалбир спорта министерствос

Гаьгенаькъан Мартина

Спорта гӀулакхех йолча министерствос терко йир, къинаре къахъегаш волча дзюдоиста Оздой Руслана. Лакха говзал йола спортсмен совгӀаташца белгалбир. «Министра Белхарой Руслана Россес спорта говзанча волга тешал деш бола гӀирс, удостоверени делар цунна.

«Ленинградски областерча губернатора Кубок» яхача дзюдох йолча яхъашка котало яккхар вай мехкахо. ДӀахойодача хана а республиканна иштта толамаш кхаьха, вай мохк дӀабовзийташ къахъега давкъалавийцар из министра», - йоах тхога бенача хоамо.

ХьалхагӀа тха газето хоам баьбар, 23 шерга кхаьча спортсменей Россес яхъашка вай мехкахо «дотув» давкхад, аьнна, иштта Россес кӀирхой яхъашка а дика белгалваьннавар из.

ГОВЪЯВЛЕНИЯ

Утерянный аттестат №06 АБ 0006434, выданный СОШ №1 с.п. Нестеровское в 2011 г. на имя Байсангурова Рахмана Алихановича, считать недействительным.

В соответствии с Законом Российской Федерации от 26 июня 1992 года № 3132-1 «О статусе судей в Российской Федерации» Квалификационная коллегия судей Республики Ингушетия объявляет об открытии вакантной должности судьи Верховного суда Республики Ингушетия.

Заявления и документы, перечисленные в пункте 6 статьи 5 вышеуказанного закона, Квалификационной коллегией судей Республики Ингушетия принимаются с «12» марта 2026 г. до 18:00 ч. «3» апреля 2026 г.

Обращаться по адресу: г. Магас, ул. К. Кулиева, д. 6, Управление Судебного департамента в Республике Ингушетия к секретарю Квалификационной коллегии судей Республики Ингушетия - Джаниеву М-Б.О.

ГӀалгӀай каратиста Шовхаланаькъан Илеза дика толам баьккхар Уфе

Гаьгенаькъан Мартина

ГӀалгӀай каратиста Шовхаланаькъан Илеза дика толам баьккхар массайолча тайпара каратех Ерригроссийски яхъаш дӀахьош, яхаш, дийцар

«Сердало» газетага ГӀР спорта Министерствон зарбан болх лелабеча Паппархой Аишас.

«Уж яхъаш дӀахьоча 1200 совгӀа каратист венавар Россес

35 моттигера. Бокьонца йола говзал, котало яккха лаьрхӀа хилар гойтар вай мехкахо Приволжскерча федеральни куран тӀа волаш. Илеза 54 кг дозал дарашца латаш дошув даьккхар.

«Комбат» ийиллача Кубке из дикагӀа хилар 60 кг кхаччалца дозал дарашта юкье», - аьлар хоамо.

Белгалду, из кийчвар ва тренер Шовхаланаькъан Гаддал-Газит.

Тхэквондох йолча США ийиллача яхъашка белгалваьлар вай спортсмен

Гаьгенаькъан Мартина

G-2 яхача давкьерча США ийиллача чемпионате - халкъашта юкьерча яхъе шоллагӀа моттиг йоаккхаш, белгалваьлар вай мехкахо ЯхъевгӀар Билал. «Сердалога» из хоам бера спорта гӀулакхех йолча министерствон зарбан болх лелабеш йолча Паппархой Аишайгара.

«Укх бетта 4-ча денгара 6-ча денга кхаччалца, шоай

говзал гойта вӀашагӀкхийтар дерригача дунен тӀара толашагӀа бола дзюдоисташ Лас-Вегас яхача шахъаре. Кхаь латараш юкье ше дӀагойташ хилар Билал. Бразилерча, Туркий мехкарча спортсменел котваьлар из, бакьда американца латача хана ши гӀалат теркалдир цун латарца, из бахъан долаш дото майдилг елар цунна», - дийцар тха газетага. Дунен яхъашка давкъа лаца йиш йола спортсмен из волга теркалдир цига.

ГӀалгӀайчен самбо Федерацие президента къамаьл хилар дешархошца

Гаьгенаькъан Мартина

Ерригроссийски «Классера кхетаче» яха проект хилар бахъан долаш, дешархой таро хилар вӀашагӀкхета ГӀалгӀай Республикан самбо Федерацие президентача Чакхенаькъан Ибрахимца, яхаш, дийцар «Сердало» га-

зетага «Хьалхарчар болама» болхлочо Налганаькъан Рамзана.

«Цига хъаьшо дийцар ший профессионални спорта балхах лаьца, цу юкье цо терко тӀаяхийтар каст-каста тренировкаш дӀахьош хилар лоархӀаме долга, тӀаккха мара

толам баккха таро ца хулагдаь. Цига иштта давкъа лаьцар цо юмабаьча спортсменаша, цо доаккхал ду царех, уж начӀал долаш хиларах, иштта дика цар цӀи дӀаьхарах. Цар шоаш цу кхетаче къамаьл деш белгалдир, моллагӀча халонашта духьальотталуш вола саг мара хургвац чемпион,

уж ба бехктокхаме а болаш, лаьрхӀачунга кхача гӀерташ, къахъегаш хьабоагӀараш», - аьлар хоамо.

Цу тайпара кхетаче берашта доккха совгӀат дар. Цар самбох лаьца шоай хаттараш делар», - аьлар «Хьалхарчар болама» моттигерча давкъ тӀа.